40ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1354 Կ. ՊՈԼԻՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ/4 ԴԵԿՏ. 1905 6 ՇԷՎՎԱԼ 1323 – 21 ԹԸՇՐԻՆԸ ՍԱՆԻ 1321

Journal Arménien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՄԱՆԶՈՒՄԷ ԱՖԿԱՐ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՏԻՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ՊՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՕՐՍԱԿ ԿՈՒՐԴՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
88, Գալաթա Ալի Ֆաուսեի, 88
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չին տրուիր

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : اوهانس قرب
اوهانس پاشا جادهسنده نومرو ۳۸

ԳԻՆԸ ՏԱՐԵԱՅ
Ցարդէ համար 80 գր. 10 գր.
Գաւառներու համար 108 » 60 »
Արտասահմանի համար 25 ֆր. 18 ֆր.
ՅԱՋՈՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տող 5 գրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար մասնաւոր պայմաններ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՂԵՌՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՃԱՌԸ (*)

Նախ և առաջ ձեռք անցուցինք Բիէր Քիյառի Բարիզի մէջ հրատարակած Բրօ Արմենիա լրագրին երկու տարուան հաւաքածոները։ Բիէռ Քիյառ իր անիշխանական գաղափարներով Եւրոպայի մէջ հռչակ հանած Ֆրանսացի հեղինակ մըն է և իր հրատարակած թերթն ալ հայ յեղափոխականներու օրկանը։ Մէկկէկ մէկկէկ քննութեամբ և կարդացուելով այդ թերթերը, հանգուցաւ որ հայ յեղափոխականները 1904ի փետրուարին Սոֆիայի մէջ գումարում մը ունենան, որուն քանակցութիւններն ու որոշումները թէեւ գաղտնի պահել որոշեցին, սակայն այն գումարումէն եկաք իրենց հրատարակած մէկ յայտարարութեան ինչ ինչ մասերը թարգմանել տալով, սա հաւատացինք տեսնելու թէ, Հայ յեղափոխականները որոշած են այլ եւս ամէնէն վճռական և ամէնէն վերջնական գործողութեան ձեռնարկել։ Այս պարերութիւնը կասած չը կայ որ կ'ակնարկէր, Աստուած հեռո՛ւ ընէ, իրենց մտադրած եղեռնական արարքին։ Ասկէ դատ Բիէր Քիյառ իր ուրիշ մէկ յօդուածովը, ինչ ինչ սպառնական անիծապարտ բառեր գործածած էր բարեկամ ազգութեանց Պոլսոյ յարգելի դեսպաններուն հասցէին։ Նոյն թերթերուն մէջ կարդացուեցաւ նաեւ որ ակնարկութիւններ կային հայ յեղափոխականներու անդամներէն Պոլիս, Բերա, և Իզմիր բնակողներու կողմէ ապագային կատարուելիք եղեռնական արարքներու նկատմամբ։ Հետեւաբար, այլ եւս կասկած չկար թէ, այդ անձն ալ Հայ յեղափոխականներու խումբէն էր։

Սիլվիո Բրիլի համար հաստատապէս ապացուցուած է թէ, մէկ ու կէս տարի առաջ, Օսմ. Պանքային դիմացը լուսանկարչական գործիքներու վաճառատուն մը կը գտնուէր։ Քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ որ, Սիլվիո Բրիլի հայ յեղափոխականներէն ռուսական Գարեգին Գարակէօզօֆ անուն անձին՝ Օսմ. Պանքային դէմ վարած այդ խնդրին մէջ միջոց մը լուսանկարչական գործիքներ ծախելու ղբաղած է։ Ետքը Գարեգին Գարակէօզօֆ զինուորական պարականութիւնը կատարելու համար Ռուսիա մեկնած է և անոր տեղը մնացած է Սիլվիո Բրիլի, որ այն կողմերը գտնուող ներկի վաճառական Աճէմեանէ 30 հատ ներկով լեցուն տակառ գնելով, զանոնք փոխադրած է խանութը։ Այս տակառները ընաւ առնչութիւն չունէին իր լուսանկարչական արհեստին հետ, և սակայն Սիլվիո Բրիլի զանոնք պիտի գործածէր Օսմ. Պանքային դիմաց գտնուին տակէն իրենց փորելիք հողերը կրելու և դուրս հանելու համար։ Այս ծրագիրը Ընկերութեան կողմէ յետաձգուած և ստիպանութեան ալ ուշադրութիւնը հրաւիրած ըլլալով, Սիլվիո Բրիլի սոխպուած է թողուլ նոյն խանութը։

Գալով Քարլ Եուվանովիչի և Թրասա Եուվանովիչի, ասոնցմէ Քարլ Եուվանովիչ Պոլիս ծնած և զուարկն է Յովհաննէս Եղիսեան անուն Խասդիւղցի հայու մը որ արհեստով քրջավաճառ է։ Իր բուն անունը կարապետ Յովհաննէսեան էր թէեւ, բայց զայն փոխած է Քարլ Եուվանովիչի և Քօմիթէին քով ալ Աչոտ ծածկանունով հռչակ հանած է։ Պոլիս գտնուած միջոցին իր ապրուստը կը ճարէր որմանկարչութեամբ։ Յետոյ անցեալ Դեկտեմբեր ամսոյ, Ամերիկա փախած է և անկէ Պուլկարիա և Թիֆլիս երթեւեկելով, յեղափոխականներուն անդամակցած է։

Թրասա Եուվանովիչ որ Սամաթիա կը բնակէր և հովանոցավաճառ էր, միացած է Քօմիթէին։ Իր բուն անունն էր Խաչիկի որդի Արաչ Գալուստեան, զոր փոխած է Թրասա Եուվանովիչ, ծածկանունին, մինչդեռ Քօմիթէին մէջ Թորգոմ անուանով հռչակուած է։ Ասոր մայրը և ընտանեկան պարագաները այժմ Սամաթիա կը բնակին։

Ասանց երկուքն ալ եղեռնական դէպքէն մինչեւ երկու օր առաջ իրենց Լիբա Բիբի գրագիրն ու մասակարարը անոր հետ կը բնակէին, և դէպքէն երկու օր առաջ փախած են։ Օրինական խուզարկութեանց պատուն երկուքին ալ այլ և այլ դիրքով լուսանկարները գտնուեցան իրենց ծնողական բնակարաններուն մէջ, ինչ որ կասկած չի ձգեր անոնց ինքնութեան և ճշդութեանը նկատմամբ։

Ըսած էինք թէ Ժորիս անիծապարտ դէպքին գործադրութեան օրուան մօտենալը տեսնելով, յայտարարած էր թէ պայթուցիկ նիւթը իր ազդեցութիւնը սասակացնելու համար պէտք է որ երկաթէ պահարանի մը մէջ դրուի։ Նկատելով որ այս մնուկը եղեռնական դէպքէն քիչ ժամանակ առաջ չինուիլ սկսած է, այդ մասին քննութեան և խուզարկութեան ձեռնարկուելով, հաստատուեցաւ թէ, երկաթագործ Մանոլ և Միլիօ, որոնք այժմ ամբաստանեալներուն մէջ են և նախապէս Թօփհանէի կողմը գտնուած երկաթագործի խանութներուն մէջ կ'աշխատէին, ասանք իրենց արհեստին անծանօթ եղանակով մը պատրաստած են երկաթ մնուկ մը որ քարիւղի երկու թիթեղ տուփի չափ տարողութիւն ունէր և չրջապատը ամրացուած էր պղտուտակներով։ Մնուկին այս ձեւը իրենց տուած էին երկու անծանօթներ, որոնք մամլաթի մէջ պարուրելով զայն փոխադրած են ախտոր, ինչ որ հաստատուած է շատ մը վկայութեամբ և ապացոյցներով։

Նկատի առնուեցաւ որ պայթուցիկ նիւթը բռնկցնելու գործածուած ելեկտրական ուժը պատրաստուած է Սիլվիո Բրիլի անուն սասրին արարածին կողմէ, որուն Բերայի գեռնաքարշ խաւերուն մէջ ծանօթ ըլլալը, ինչպէս նաեւ ելեկտրագիտութեան մէջ ալ ճարտար հմտութիւն մը ունենալը նախապէս ըսած էի։ Այս պարագան քննութեան ենթարկուելով՝ վկաներով ու ապացոյցներով հաստատուեցաւ որ Սիլվիո Բրիլի իրարու կից գրպանի լատներէն բաղկացած և 12 վոլթի ուժ ունեցող ելեկտրական գործիքը երկու անգամէն, ինչպէս նաեւ ելեկտրական հոսանքին հաղորդիչ կարմիր թելէն երկու մէթր գնած է ելեկտրական գործիքներու վաճառական Երուանդ Աճէմեանէ, որուն խանութը կը գտնուի Բերա, Թիւնէլ-բասաժին մէջ։

Այսպէս, քննութիւնը առաջ տարուելով երբ կատարեալ հաստատուեցաւ թէ հրանիթը պարունակող սընտուկը ի՛նչպէս պատրաստուած է և թէ ո՛ւրկէ հայթայթուած է բռնկում պատճառելիք ելեկտրական գործիքը, ասոնց ամէնքը տեսնելէ ետք, բնակարար ուշադրութիւն դարձուեցաւ այն կէտին վրայ թէ, Ժորիսի տունէն փոխադրուած 140 քիլօ մէլինիթին մնացորդը ո՛ւր պահուած էր։ Այս կէտը մանրամասն քննութենէ մը անցուեցաւ։

Նախապէս ըսած էի թէ Լիբա Բիբա Բրէտի Լիսնէ դրամատան միջոցաւ Իզմիր Տիգրան Նալպանտեանի գումար մը ղրկած էր։ Բնիկ Մարմինը այս դէպքը տեղեկագրեց Այաշի կուսակալութեան, որուն կատարած մասնաւոր և լիակատար քննութեան վրայ երեւան ելաւ որ Մաղնիսացի երկու եղբայրներ, որոնք աղքատ ու ողորմելի վիճակի մէջ կը գտնուէին, 7—8 ամիս առաջ Իզմիր եկած և քարափին վրայ խանութ մը վարձելով սկսած են արշաւի միս ծախել։ Այս երկու հայերը Նալպանտեան Տիգրան և Անդրէաս անունը կը կրէին, որով հասկցուեցաւ թէ Լիբա Բիբի ղրկած դրամը ընդունողը այս մասնաճառ Տիգրան Նալպանտեանն էր։ Ուստի անմիջապէս հարցաքննութեան ենթարկուեցան յիշեալ երկու եղբայրները, որոնց խոստովանութենէն հասկցուեցաւ թէ Քօմիթէները Այտընի նահանգին մէջ խել մը եղեռնական արարքներ գործելու մտադիր են։ Նոյն միջոցին, պատահաբար, ուրիշ երկու հայեր իրարու հետ կը կռուբռէին, որոնցմէ մէկը միւսը վիրաւորելով երբ կ'սկսի փախչիլ, վիրաւորուածը տեսնելով որ Ցոյն մը կը հետապնդէ զինքը վիրաւորող հայը, «հա՛ ինքզինքս վիրաւորեցի, կ'ըսէ, փախչողին մի՛ դպչիք»։ Վիրաւորին այս յայտարարութիւնը Ցոյնին ուշադրութիւնը կը գրաւէ, որ կուգայ դէպքը կը ծանուցանէ տեղական կառավարութեան։ Թէեւ կարելի չէ եղած ձերբակալել այս երկու հայերը, բայց ստուգուած է անոնց ինքնութիւնը և անոնց տան մէջ կատարուած քննութենէ մը տեսնուած է որ հետեւեալները պահուած են անոնց բնակարանին մէջ.— Մեծ մնուկ մը ֆաբիւլպատ տինամիթի խումբարաներ, քարիւղի մնուկ մը լեցուն տինամիթի պատրոյգներ, կարգ մը վնասակար թուղթեր, 115 հատ լեցուած խումբարա, 57 հատ տինամիթի ծրար, 10 ոսկի տինամիթի քարեր, ելեկտրական բարդեր, տինամիթի ժամացոյց, տինամիթի պարունակներ, շիշերու մէջ դրուած տինամիթի դեղեր, տինամիթ շինելու յատուկ գործիքներ, մաւզերեան հրաձիգներ և հարիւրաւոր փամփուշտներ, որոնք զիրական զենութեան համաձայն դեռ նոր շինուած ու բերուած էին։ Պէտք եղած քննութիւնները հոն ալ աւելի առաջ տարուեցան և ձերբակալեալ Տիգրան Նալպանտեանի և եղբօրը ընդարձակ խոստովանութենէն հասկցուեցաւ որ, Իզմիրի մէջ ալ շատ մը եղեռնագործներ կան, որոնք իրենց եպերելի մտադրութեանց գործադրութեան համար որոշած էին կամուրջները աւերել, երկաթուղիի գիծերը քանդել, պանքաները օդը հանել և այս կարգի ձեռնարկներու մէջ գտնուիլ։ Այս չար նպատակով, օխաներով հրանիթ պարունակող քարիւղի տուփեր և ուրիշ շատ մը պայթուցիկ և քանդիչ նիւթեր դրած էին կամուրջներուն և ճամբաներուն տակ և ականներ փորած էին։ Այս վնասակար նիւթերը մէկկէկ հանուեցան իրենց պահուած տեղերէն։ Ասոնցմէ դատ, Ցակոբ անուն սասրին արարած մը, Քրէտի Լիսնէի Իզմիրի մասնաճիւղին վարձու դրամարկղներէն մէկը վարձած և անոր մէջ տինամիթի մեքենայ մը զետեղած էր, նոյն դրամատունը օդը հանելու մտադրութեամբ, զոր որոշած էին վերջնականապէս։ Այս մեքենան ալ կարելի եղաւ գտնել և հանել հանկէց, որով առաջքը առնուեցաւ նաեւ անխուսափելի մեծ ոճրի մը։

Ահա այսպէս, չնորհիւ Վեհ. Կայսեր, չգործադրուեցաւ, հայ յեղափոխականներուն՝ Պոլսոյ, Բերայի և Իզմիրի մէջ ձեռնարկելիք ապագայ արարքներուն և ոչ մէկը, զորս ծանուցած և հրատարակած էր Բիէր Քիյառ։

Իզմիրի մէջ կատարուած այս քննութիւններուն վրայ Ժորիս երբ դարձեալ հարցաքննուեցաւ, յայտարարեց թէ գիտէ որ Իզմիրի մէջ տեղի ունեցած այս յեղափոխական ձեռնարկները անձամբ կազմակերպած ու պատրաստած են Բիբաբը, Սամուէլ Ցայն և աղջիկը և Քարլ Եուվանովիչ կամ ուրիշ անունով Աչոտ, որոնք յետոյ Պոլիս եկած են։ Հետեւաբար հակցուելով որ այս երկու եղեռնական ձեռնարկները կապ ունին իրարու հետ, երբ Իզմիրի քննութեանց արդիւնքը պարունակող թուղթերը և տեղեկագիրը բերուելով հոս մանրամասն քննութեան մը ենթարկուեցան, հաստատուեցաւ որ, Աստուած մի՛ ասրացէ, եղեռնական արարքը Պոլսոյ մէջ կատարելէ ետք մասնաւոր խոստովանելով մը անմիջապէս Իզմիր պիտի տեղեկացուէր, և հոն եւս մտադրուած անիծապարտ ծրագիրները պիտի դործադրուէին, ինչ որ Ժորիսի խոստովանութեամբ ալ հաստատուեցաւ։

Սինկէրի վաճառատան մէջ Ժորիսի գրասենեակէն գտնուած թուղթերուն մէջ երեւան հանուած տետրակի մը պարունակութիւնը քննութեամբ, արձանագրութիւն մը տեսնուեցաւ թէ Մանուկ անուն անձի մը 10 ոսկի տրուած է։ Բանիցս հարցուեցաւ Ժորիսի թէ այդ անձը ո՛վ է, սակայն Ժորիս ուրացաւ և չպատասխանեց։ Քննութիւն կատարուելով հաստատուեցաւ թէ ծանօթ կառապան Մկրտիչի քաղաքակիցներէն Մանուկ անուն անձ մը Բերայի Ճոնս արարքմանին մէջ իբրեւ դռնապան կը ծառայէ և թէ Սիլվիո Բրիլի կամ Վահանի դիմումին վրայ Մանուկ կատարած է՝ վերջերս Մկրտիչը իր ծննդավայրէն՝ Սրվաղէն բերելու վերաբերեալ գործողութիւններն ու թղթակցութիւնները։ Հետեւաբար հասկցուեցաւ որ Ժորիսի տետրակին մէջ արձանագրուած այդ Մանուկը այն անձն է որ Մկրտիչի բերուելուն միջնորդած ու Վահանի հետ տեսակցած է։ Քննութեանց այս արդիւնքին վրայ նորէն տեղեկութիւն պահանջուեցաւ Ժորիսէն, որ ըսաւ թէ քննութեամբ երեւան հանուած Մանուկը՝ տետրակին մէջ անունը արձանագրուած Մանուկն է իրօք, թէ նոյն 10 ոսկին Լիբա Բիբա յանձնած է իրեն՝ Սիլվիո Բրիլի արուելու համար և ինք ալ Մանուկի տուած է, որով այդ անձն ալ եպերելի անձանց հետ խռովարարական յարաբերութիւններ ունէր։ Ժորիս յայտարարեց նաեւ թէ Բրիլի սիրային յարաբերութիւններ ունէր Մարի Բասքալ անուն կնոջ հետ և թէ օր մը երբ կը խօսուէր Աւսարիոյ հիւանդանոցին մօտերը գտնուած տուն մը պահուած «մէլինիթ»-ները անկէ հանելու վրայ, Ժորիս յայտարարեր է թէ պատրաստ է ծառայելու՝ իր կինը՝ Աննա Նէլէնը ղրկելով և կամ անձամբ երթալով. բայց Սիլվիո Բրիլի ըսեր է թէ այդ գործը Մարին ալ կրնայ կատարել։

Ատոր վրայ նախ՝ Ճոնս արարքմանին դռնապան Սրվաղցի Մանուկ, որ ամբաստանեալներուն հետ կը գտնուի, բերուեցաւ ու հարցաքննուեցաւ։ Մանուկ նախ ուրացաւ, բայց երբ Ժորիսի հետ դէմ առ դէմ բերուեցաւ, խոստովանեցաւ և ըսաւ թէ Քարլ Եուվանովիչի՝ այսինքն Կարապետ Աչոտի, Թրասաւի՝ այսինքն Արտաշ Թորգոմի, Վռամշապուհ Քէնարիրեանի և ամբաստանեալներէն երբեմն խոհարար ու յետոյ Պայազիտ Հաուզի շրջուն գրավաճառ Եղիա Գոհվէճեանի միջոցաւ «Դրօշակ» քօմիթէին մէջ մտնելով յանձն առած է Քօմիթէին ամէն տեսակ բաղձանքները ու գործողութիւնները կատարել։ Մանուկ ըսաւ նաեւ թէ քօմիթէի անդամներուն թիւը աւելցնելու ջանալով, ընկերութեան մէջ մտցուցած է ամբաստանեալներէն Իլլէմէճի Երուանդը, կառապան Մկրտիչի եղբայրը՝ Յովհաննէսը, քեռորդին՝ Յովսէփը, սրճարար Նշանը, փախստական կօչկակար Արշակը, քաղաքային բժշկական վարժարանին ուսանողներէն ըլլալով, նոյն վարժարանէն հեռացած Յովսէփը ու Գարեգինը, և հանգուցեալ Մանուկը։ Մանուկ յաւելց թէ ատոնց «Դրօշակ» լրագրիրը կարդացնել տուած, նոյն խանին տեսնեակին մէջ անոնց հետ խռովարարական խորհրդակցութիւններ կատարած և վերոյիշեալ անձանց իւրաքանչիւրը զանազան ատիճանով քօմիթէին գործողութեանց մէջ ծառայել տուած է. նաեւ միւս կողմէ նպատակ հաւաքելու ձեռնարկած է և Թորգոմի յանձնարարութեամբ «Ա. Օ. Ժորժ» հասցէն պատրաստելով, այդ հասցէով «Դրօշակ» խռովարարական լրագրէն բազմաթիւ օրինակներ բերել տուած և Թորգոմի հետ զանոնք ցրուած է։ Մանուկ խոստովանեցաւ նաեւ թէ եղեռնական դէպքէն տեղեկութիւն ունի, և թէ դէպքէն առաջ, Թորգոմ, Մկրտիչ ու Սիլվիո Բրիլի՝ այսինքն Վահան իրեն բերին մեծ ծրարի մը մէջ դրուած հրանիթեր, որոնց մէկ մասը, Թորգոմի ցեկոյցովը, գրավաճառ Եղիայի ու սրճարար Նշանի յանձնած է. իսկ մնացած մասը և Մկրտիչի քեռորդիին՝ Յովսէփի միջոցաւ Վահանի ղրկած 15 հատ փչաիկաւոր ու պարապ պոմպաները ընդունած է, սակայն վախնալով զանոնք նեռած է աբարքմանին հորին մէջ։ Այս խոստովանութեան վրայ, իսկոյն ձեռնարկուեցաւ ձերբակալելու Մանուկի այն եպերելի ընկերները, որոնց անունները յայտնած էր։ Միւս կողմէ նոյն աբարքմանին հորին մէջ խուզարկութեան ալ ձեռնարկուեցաւ։ Արդարեւ գտնուեցան 15 հատ փչաիկաւոր պարապ «պոմպա»։ հորին տակէն գտնուեցաւ նաեւ քարիւղի թիթեղեայ տուփի մէջ դրուած ցեխ որ թնդանօթարան ղրկուելով, քննութիւն կատարուեցաւ և հաստատուեցաւ թէ այդ ցեխին մէջ «մէլինիթ» պայթուցիկ նիւթը կայ։ Մանուկ բացարձակապէս ըսաւ թէ իր կողմէ ընդունուած, մասամբ գրավաճառ Եղիայի ու մասամբ՝ սրճարար Նշանի յանձնած և մնացածն ալ նոյն հորը նետելով բնաջինջ ըրած նիւթերուն ամէնքը 30 քիլոյէն աւելի էին։ Իսկ մնացած 30 քիլօ «մէլինիթ»ն ալ երեւան հանուելու գործին մէջ յաջողութիւն ձեռք բերուեցաւ։

Բերա, Բարի Տէրսիոյ տակ խանութի մը մէջ հաստատուած սրճարար Նշան ալ բերուելով հարցաքննուեցաւ։ Ան նախապէս ուրացաւ բայց Մանուկի հետ դէմ առ դէմ բերուեցաւ։ Անոր խանութին մէջ կատարուած խուզարկութեամբ, խանութին շուրջ մէկ մէթրի չափ դէպի պատին տակ իջնող ծակեր գտնուեցան, որոնց շուրջը «զինկօ»ով պատուած էր՝ ուշադրութիւն չդրաւիրելու համար. նաեւ քովէն գտնուեցաւ Դրօշակ խռովարարական թերթին վերջին թիւերուն պատկերազարդ մէկ օրինակը։ Այս պարագաներուն վրայ ըսուեցաւ Նշանի թէ ուրացումի տեղի չէ մնացած։ Նշանի հարցուեցաւ թէ Թորգոմի ազգարարութեան վրայ Մանուկի կողմէ իրեն յանձնուած պայթուցիկ նիւթերը ի՞նչ ըրած է։ Պատասխանեց թէ այդ նիւթերը խանութին մէջ կը պահէր, սակայն եղեռնական արարքէն մէկ քանի օր եաքը Մանուկի հանդիպելով՝ այս վերջինը ըսաւ իրեն թէ այդ նիւթերուն այլ ևս պէտք չէ մնացած. հետեւաբար ինք ալ խանութին առջեւ գտնուած ականի ծակէն վար նետած ու բնաջինջ ըրած է զանոնք։ Նշան ըսաւ նաեւ թէ Դրօշակ խռովարարական ընկերութեան մէջ մտնելով Մանուկի, Թորգոմի ու Աչոտի հետ խռովարարական յարաբերութիւններ հաստատած էր, եղեռնական մտադրութիւններէն տեղեկութիւն ունի և Թորգոմ ըսած է իրեն թէ Պոլսոյ մէջ 200 տեղ քարիւղ թափելով հրդեհ առաջ բերելու անիծապարտ մտադրութիւնը ունի։ Նկատելով որ Նշան տեղեակ է Թորգոմի այդ ատրհման յեղափոխական նպատակներուն և զգացումներուն, հարցաքննութիւնը առաջ տարուեցաւ։ Նշան ըսաւ թէ հինգ-վեց տարի առաջ Բերայի Քրէօքքը օթէլին մէջ ատաղձագործութիւն ըրած պահուն, ինք հինուց յարաբերութիւն ունէր քօմիթէին հետ և Թորգոմ ալ մասնակցած էր նախկին Դէպքին. ուստի այն ատենէն մնացած ու չգործածուած մեծ ծրար մը հրանիթ և օճառի ձեւով փչաիկաւոր ու պարապ 12 «պոմպա»ներ Թորգոմի կողմէ իրեն յանձնուած էին և օթէլին մէջ ծառայող Պիթլիսցի սպասաւոր Ֆրոյի դիտութեամբը զանոնք պահած է օթէլին նկուղի անդուխին տակ. յետոյ Թորգոմի դիմումին վրայ հրանիթ պարունակող ծրարը անոր վերադարձուցած է, սակայն «պոմպա»ները տակաւին հոն կը գտնուին։ Հաւանական նկատուելով որ Թորգոմ մինչեւ հիմա զանոնք անկէ վերցուցած ըլլայ, խնդիրը հարցուեցաւ Նշանէն, որ պատասխանեց թէ եղեռնական արարքէն երեք ամիս առաջ Նոյն «պոմպա»ները անկէ հանելու ձեռնարկուած և նոյն պահուն օթէլը գտնուող վերոյիշեալ Ֆրոյի հետ խորհրդակցութիւն կատարուած է. սակայն նկատելով որ բաւական ժամանակ անցած է և «պոմպա»ներուն տեղը շատ մը շիշեր դրուած են, որպէս հանելու համար կարգ մը գործողութիւններ պէտք է կատարել և թէ կրնայ ըլլալ որ օթէլին տէրը՝ գերմանահպատակ տիկին Քրէօքքը ալ իմանայ, ետ կեցեր են. հետեւաբար հաստատապէս կը յայտայ թէ «պոմպա»ները հիմա հոն կը գտնուին։ Ատոր վրայ Քրէօքքը օթէլին մէջ ըստ օրինի խուզարկութիւն կատարուելով այդ «պոմպա»ները անկէ հանուեցան և թնդանօթարան ղրկուեցան։ Հակցուելով որ վերոյիշեալ Ֆրոյ իր ծննդավայրը գացած է, զայն բերել տալու համար հեռագիր ուղղուեցաւ նոյն տեղը։ Մանուկի յայտարարութեանց վրայ ձերբակալուեցան նաեւ գրավաճառ Եղիա որ քօմիթէի անդամ է և հրանիթերը ընդունող ու պահած է, Մկրտիչի քեռորդին Յովսէփ որ «պոմպա»ները Մանուկի յանձնած էր, քօմիթէի անիծապարտ անդամներէն Մկրտիչի եղբայրը՝ Յովհաննէս ու Սրուանդ Յովհաննէսեան։ Ասանց հարցաքննութեանց ձեռնարկուեցաւ և սակայն այդ միջոցին հաստատուեցաւ թէ Յովսէփիմ, Արշակ ու Դաւրեգին եղեռնական արարքէն եաքը փախած են և Մանուկ ալ շատ առաջ մեռած է։

Մկրտիչի քեռորդին Յովսէփ յայտարարեց թէ Մանուկի, մօտերս ը՝ Մկրտիչի և ամբաստանեալներէն Յովհաննէսի թելադրութեամբ Դրօշակ ընկերութեան մէջ մտած է. մանաւանդ Մանուկ իրենց շատ մը խռովարարական թելադրութիւններ ըրած է, և ինք յաճախելով Մանուկի սենեակը, զոր Մանուկ քօմիթէի վերաբերոշնչուն գումարման վայրը ըրած էր, Դրօշակ լրագիրը կարդացած և այդ կերպով տեղեկացած է ընկերութեան խռովարարական գաղտնի բաղձանքներուն և գործերուն։ Նաեւ Թորգոմի ու Սիլվիո Բրիլի հետ մանաւանդ յարաբերութիւններ հաստատելով, անոնց վստահութիւնը գրաւած է, որով եղեռնական արարքէն քիչ ժամանակ առաջ Սիլվիո Բրիլի պարկի մը մէջ դրուած իրեն յանձնած է 15 հատ փչաիկաւոր «պոմպա» և կարգ մը հայերէն տառեր. ատոնք նախ իր մօրեղբօրը հետ բնակած Կրավէթ աբարքմանին դռնապանի սենեակին կիցը գտնուած արդուկի սենեակին տակը պահած են, բայց յետոյ մօրեղբօրը՝ Մկրտիչի ազդարարութեան վրայ անկէ առնելով Մանուկի տարած է։

Յովհաննէս ալ այս պարագաները մասամբ խոստովանելով ըսաւ թէ ինքն ալ Դրօշակ ընկերութեան կը վերաբերի և Մանուկի խռովարարական բանակավարը յանձնած է։ Կրավէթ աբարքմանին մէջ տեղակացած սենեակը խուզարկուելով Մկրտիչի կողմէ անոր ուղղուած հայերէն նամակ մը գտնուեցաւ։ Նամակը թարգմանուեցաւ. իմաստը այն էր թէ քեռորդին Յովսէփ երբ պատահմամբ իր տեսած ու կատարած նամակին պարունակութիւնը ուրիշ տեղ յայտնէ պիտի սպաննուի և բնաջինջ պիտի ըլլայ։ Այս պարագաները հարցուեցան Յովհաննէսի, որ ըսաւ թէ Յովսէփի երիտասարդ ըլլալուն համար անոր փափաքները բարեփոխելու նպատակով գրած էր. այդ կերպով Յովհաննէս ուզեց տարբեր մեկնութիւն մը տալ խնդրոյն։ Սակայն նամակին նպատակին համար Յովսէփի հարցաքննուելով ըսաւ թէ, Մկրտիչի յեղափոխական նպատակներուն բերմամբ Մանուկի միջոցաւ ծննդավայրէն բերուելու ձեռնարկուած պահուն, այդ մասին Մկրտիչի գրած նամակը կերպով մը Յովսէփի ձեռքը անցած և պարունակութեանը տեղեկացած է, ուստի այդ կէտը ուրիշ տեղ մը չըսելու նպատակով ապառնալիք եղած է։ Ասկէ վերջ յիշեալ Յովսէփ ալ համոզուելով, նոյն թուականէն սկսեալ քօմիթէին մէջ ընդունուած է և անոր շատ մը յեղափոխական կարեւոր ծառայութիւններ ընել տուած են։

Գրավաճառ Եղիա խոստովանեցաւ թէ Թորգոմի ազդարարութեան վրայ, եղեռնական արարքէն երեք օր առաջ Մանուկի կողմէ տրուած հրանիթի պարունակող տուփերը ընդունած է. այսպէս քանի մը օր իր ատն մէջ յատկապէս պահելէ յետոյ, եղեռնական արարքէն քիչ եաքը, Մանուկի ազդարարութեան վրայ, ազրանոցը նետելով բնաջինջ ըրած է։ Եղիա Մանուկի հետ դէմ առ դէմ բերուելէ յետոյ՝ խոստովանեցաւ թէ Դրօշակ ընկերութեան անդամ է, Թորգոմը կը ճանչնայ և անոր հետ խռովարարական վաղեմի յարաբերութիւններ ունի։

Ամբաստանեալ Երուանդ Յովհաննէսեան խոստովանեցաւ թէ կը ճանչնայ Սիլվիո Բրիլին այսինքն Վահանը, և Թորգոմն ու Աչոտը, կարդացած է Դրօշակ լրագիրը, այսպէս հաստ ըլլալով խռովարարական նպատակներու, և թէ Մանուկի մօտ գացած է խռովարարական բանակու և ներկայ գործողութեանց վրայ տեղեկութիւններ առնելու համար։ Նպատակի ձեւով Ընկերութեան տուելու համար Երուանդ՝ Մանուկի յանձնած էր գումար մը։ Այս մասին նախապէս ըրած խոստովանութիւնը փոխելով Երուանդ ըսաւ թէ դրամը փոխ տուած է

Մանուկի։ Սակայն, հաստատուած է թէ այս Յովհաննէսն ալ Թորգոմին ու վահանին կողմէ իրենց քմահրէշին մէջ մղուած է և հրանիւթ պահող կարեւոր անձերէն է։

Իր երկրէն կանչուած և Քրէօքքը օթէլին սպասաւորներէն Պիթլիսցի Ֆրօ Պաղտասեան մասնակցած է Հայոց Նախկին դէպքերուն ալ, ու այս առթիւ 10 տարի շղթայակիր աշխատութեան դատապարտուած, սակայն յետոյ կայսերական արժանացած է։ Ֆրօ դարձեալ, Թորգոմի և սրձարար Նշանի առաջնորդութեամբ, Դրօշակ ընկերութեան մէջ մտած է։ Այդ միջոցին Թորգոմի կողմէ սրձարար Նշանի տրուած 12 «պոմպա» և հրանիւթ պարունակող մեծ ծրար մը Նշանի հետ պահած է Քրէօքքը պանդոկին նկուղին մէջ, սանդուխին տակ։ Յետոյ Թորգոմի կողմէ պահանջուելով՝ հրանիւթ պարունակող նիւթերը անոր վերադարձած են։ Իսկ «պոմպա»ները հոն մնացած ըլլալով, եղեռնական արարքէն երեք ամիս առաջ, Թորգոմի ազդարարութեան վրայ, այդ «պոմպա»ները՝ նկուղէն հանելու ձեռնարկուած է, սակայն օթէլին տիրոջ կողմէ սանդուխին վրայ չառ մը շիշեր դրուած ըլլալուն համար անկարելի եղած է այդ ձեռնարկը։ Ամբաստանեալը խոստովանած է այս իրողութիւնները։

Նկատելով որ յիշեալ Ֆրօ Հայոց Դէպքին մասնակցող անիծապրա անձերէն է ու քմահրէշին մէջ նոյնքան կարեւոր դիրք մը ունեցած է օրքան սրձարար Նշան, և Թորգոմ զայն քմահրէշին այդ կարգի գործառնութեանց կը գործածէր, Քննիչ Մարմինը այս մասին ալ հարկ դատեց քննութիւնները ա՛լ աւելի առաջ տանիլ։ Այսպէս, Ֆրօ խոստովանեցաւ թէ Հայոց դէպքին մասնակցող և միասին խուզարարական ձեռնարկներու մէջ գտնուող Սիմոն անուն անձը այնքանեն Պոլսէն Վառնա փախած, յետոյ իր ծննդավայրը դառնալով Պիթլիսի կուսակալութեան Խլատ գաւառակը գացած է ու մինչեւ երեք տարի առաջ հոն բնակած ու մեռած է։ Թորգոմի կողմէ այդ անձին տրուած էր շատ մեծ «պոմպա» մը, իսկ անոր հետ բաղդատմամբ փոքր «պոմպա» մը՝ Սէրքլ ա՛Օրիան անուն Քիւրտին մէջ պայթեցնելու համար։ Այդ Քիւրտին ծառուներէն Պիթլիսցի ամբասանեալ Մանուկի և միւս Մանուկի, Պողոսի և Խաչիկի կողմէ փոխադրուած են այս «պոմպա»ները և այն առեն պայթեցնել անկարելի եղած ըլլալով, նոյն Քիւրտին մէջ պահուած են և յետոյ անձերն ալ այդ «պոմպա»ներու փոխադրութեան եւ քլիւրտին մէջ անոնց պահպանուելուն մասնակից եղած են, իբր Քմահրէշին անդամ։

Քննութեանց շնորհիւ երեւան եկած յեղափոխական գործողութեանց այս մասին եւս մեծ կարեւորութիւն տրուեցաւ հետազօտութեանց առեն։ Մէկ կողմէ՝ քլիւրտին մէջ ծառայող և իրենց վրայ կասկած հրաւիրող անձերը հանչուելով հարցաքննութեան ենթակուեցան և միւս կողմէ քլիւրտին մէջ պահուած «պոմպա»ները երեւան հանելով ակներեւ վնասի մը առաջքը առնելու ձեռնարկուեցաւ փութով։ Հարցաքննութեանց եւ խուզարկութեանց հետեւանքով երեւան ելաւ թէ այդ անձերը Հայոց դէպքին առեն և անկէ ետք ալ քմահրէշին պատկանող անիծապրա անձերէն ըլլալով ծառայութիւններ կատարած են. արդարև, Թորգոմի կողմէ, պայթեցնելու համար, Սիմոնի յանձնուած են երկու «պոմպա»ներ, զորս կարելի չէ եղած պայթեցնել ո և է կերպով. յետոյ յատկապէս բամբակի եւ մոմլաթի մէջ փաթթելով կողովի մը մէջ դրուած և ածխանոցին ու ջրամբարին մէջ պահած են։ Իրաւ ալ ի գործ դրուած ջանքերուն շնորհիւ, 50 քիլօ ծանրութեամբ փչրիկաւոր խիստ մեծ «պոմպա» մը եւ ուրիշ փոքր «պոմպա» մը, մոմլաթի եւ բամբակի մէջ զգուշութեամբ պահուած, յիշեալ տեղերէն երեւան հանուեցան։ Բացայայտ կերպով յուսուցուեցաւ թէ այդ չարագործները Քիւրտին մէջ առեն մը ծառայելով վնասութիւն չահած են, որով յիշեալ «պոմպա»ները յաջողած են փոխադրել և դիւրութեամբ պահել հոն, որ չատ մը յարգելի անձնաւորութեանց գումարման վայրն է։ Այդ «պոմպա»ները թէև չեն պայթեցուած, սակայն պէտք եղած առեն և քմահրէշին հրամանի համաձայն պայթեցնելու համար՝ յատկապէս մոմլաթի մէջ փաթթած են, անոնց զօրաւոր ազդեցութիւնը չկորսնցնելու նպատակաւ։

Հասկնալու համար թէ յիշեալ Սիմոնը իր ծննդավայրին՝ Խլատի մէջ բնակած եւ իրօք մեռած է, քննութեան ձեռնարկուելով՝ Պիթլիսի կուսակալութեան գրուեցաւ այս մասին։ Հասած հեռագրական պատասխանէն հաստատուեցաւ թէ Սիմոն մեռած է Խլատի մէջ։

Վերը մանրամասնօրէն պատմելի Իզմիրի մէջ կատարուած հետազօտութեանց և քննութեանց արդիւնքը, որ Աթէնքի օսմ. գործակատարութեան միջոցաւ ծանուցուեցաւ նաեւ Հելլէն կառավարութեան։ Նոյն կառավարութիւնն ալ գոն մնաց յեղափոխականներու նուաճումով և խայտառակուելով մարդկային ընդհանուր ապահովութեան պահպանման մասին այս բարեսիրական զեկոյցէն և ինք ալ Աթէնքի և Պիրէոնի մէջ։ Խիստ քննութեան և խուզարկութեան մը ձեռնարկեց։ Այսպէս, երեւան հանեց թէ Հայ յեղափոխականները դէպի Պոլիս և օսմ. երկիրները կարգ մը խռովարարական առաքումներ կատարելու համար, Պիրէոնի մէջ ալ մանանահիւղ մը հաստատած են և քանդիչ հրանիւթեր, գործիքներ ու պայթուցիկ դեղեր բերել կուտային։ Թէ՛ նոյն քանդիչ գործիքները գրաւուեցան և թէ իրենք մէկիկ մէկիկ ձերբակալուեցան և յանձնուեցան դատարան։ Այս առթիւ, հելլէն կառավարութեան ձեռք ձգած թուղթերուն և նամակներուն մէջ Sofpor Թօմաֆօ Զարդարեան ստորագրութեամբ և Յուլիս 27 թուակիր նամակի մը մէջ հետեւեալ հատուածը կար։ «Յաջողուած է գոյքերը ապահով տեղ մը յանձնուիլ. բայց կարծես չար բաղդ մը արգելք կը հանդիսանայ մեր բոլոր կազմակերպութիւններուն դէմ և մեր բոլոր ձեռնարկները ապարդիւն կը մնան»։ Դանուեցաւ նաեւ Ժընէվի Հայ յեղափոխական ընկերութեան կնիքով, 1905 եւրոպական Յուլիս 25 թուակիր և Քrhup անունին ուղղուած նամակ մը, որուն լուսանցքին վրայ գրուած էր. «Սաֆօ և Բուպինա ողջամբ ելան և հոս կը գտնուին»։ Պաշտօնական տեղեկութիւններէ հասկցուեցաւ որ այս նամակներուն մէջ յիշատակուած գոյքը, եղեռնական արարքին օրը գործածուած հրանիւթն է որուն մնացած մասը չէր գտնուած. իսկ Քրիսթն ալ բուն իսկ Ֆիլիպէի բնակիչներէն եղող Սիլվիո Բրչիի իսկական անունն էր։ Քննութեամբ հասկցուեցաւ նաեւ որ նոյն Սիլվիո Բրչի դէպքէն օր մը առաջ Պիրէոն փախած է և նոյն պահուն հոն հանուող Ժընէվի յեղափոխական ընկերութեան ատորագրութեամբ վերոյիշեալ նամակը կը պատկանէր Սիլվիո Բրչիի որ ամէն գործողութիւններու և ընթացքներու մասին տեղեկութիւն կ'առնէր։ Ամբասանեալ Ժորիս ալ յայտնեց թէ Սօֆօ անունը Լիբա Բրբսի անունն է ընկերութեան մօտ, որով հաստատուեցաւ որ Ժընէվի ընկերութիւնը այդ նամակով կը ծանուցանէր դէպքին օրը Պոլիսէն բացակայ գտնուող Սիլվիո Բրչիի թէ Սաֆօ, այսինքն Լիբա Բրբս և Բուպինա, այսինքն Բուպինա Ֆայն, յաջողած են Պոլիսէն փախչիլ և ողջամբ մտանել Ճենովա։

Այս պաշտօնական տեղեկութեան վրայ նկատի առնուեցաւ որ մնացորդ մէլինիթները ա՛ւր պահած կրնայ ըլլալ Սիլվիո Բրչի, որ «իրեն համար ապահով» տեղ մը կը նկատուէր։ Լսուած ըլլալով որ այդ անիծեալ Սիլվիո Բրչին Բերա, Շիշխանէ պահականոցին մօտ, Աւստրիական հիւանդանոցին մօտերը տուն մը կ'երթար, քննութիւն մը բացուեցաւ, երեւան հանելու համար նաեւ թէ յիշեալը դեռ որո՞նց հետ յարաբերութեան մտած և մէլինիթները ի՞նչպէս և ո՞ւր տեղուանքը յաջողած է պահել։ Այսպէս կանչուեցաւ և հարցաքննուեցաւ հելլէնահպատակ Մարի Բասքալ անուն կինը, որ Սիլվիո Բրչիի հետ ունեցած իր սիրային յարաբերութեան բերմամբ կը կարծուէր թէ կարգ մը պարագաներու տեղեակ է, և որուն անունն ալ յիշատակած էր Ժորիս իր խոստովանութեան մէջ։

Մարի Բասքալ խոստովանեցաւ Սիլվիո Բրչիի հետ ունեցած յարաբերութիւնները՝ քանի որ յիշեալը առեն մը իր մօրաքրոջը տունը բնակած էր և ինք ալ հոն գտնուելով մտերմացած էին։ Մարի յայտնեց թէ օր մը տեսաւ որ Սիլվիո Բրչի իր մահճակալին տակ կը զետեղէր բերանը լայն և յատակը նեղ կակ, խաղողի կողովի ձեւով կողովիկ մը։ գաղանօրէն զայն քննեց և հասկցաւ որ մէջը կար 15 հատի չափ փոքրիկաւոր պոմպա. ասոնց վնասակար բաներ ըլլալը գիտնալով անմիջապէս ազդարարեց Սիլվիոյի որ տունէն այլուր փոխադրէ զանոնք. ան ալ անմիջապէս զանոնք թիթեղեայ տուփերու մէջ զետեղելով տունէն դուրս հանեց. օր մը յարձակ քսնեաքի մնուկի ձեւով, մէկը մեծ ու մէկը պզտիկ երկու սնտուկ բերաւ, որոնց մէջը կարգ մը ծրարներ կային. Սիլվիո ասոնց համար ալ յայտնեց թէ աւստրիական հիւանդանոցին յանձնուելու համար իբր յանձնակատար բերել տուած միջատասպան փոշի են. ինք ասոր հաւատաց և Սիլվիոյի զեկոյցին վրայ զանոնք երկու անգամէն տարաբ յանձնեց աւստրիական հիւանդանոցին մէջ հայազգի դրոնապանի մը որուն ձեւը բացատրած էր իրեն Բրչի։ Մարի յայտարարեց որ այս հարցաքննութիւններէն, բացատրութիւններէն և տեղի ունեցած տիւր պարագաներէն կը համոզուի թէ Սիլվիո Բրչի յեղափոխական արարքներ և առնիծեալ նպատակներ կը հետապնդէր. այն առեն միջատասպան փոշի կարծած ծրարները բնականաբար պայթուցիկ հրանիւթեր էին, որոնց փոխադրութեանը և պահպանութեանը համար զինքը գործիք ըրած էր Բրչի։ Նոյն հրանիւթերը ընդունող Աւստրիական հիւանդանոցին դռնապանը՝ Սիլվիо Բրչիի բացատրութեան համաձայն, կեղծամաւոր, աղերկ պեխով և իսպերէն խօսող հայ մըն էր, որուն մօտ երկու անգամ երթալուն ալ անոր քով կար դեռատի աղջիկ մը։ վերջապէս Մարի յայտնեց թէ տարած ծրարները նոյն անձը իր սենեակին մէկ պահարանին մէջ դրաւ, զոր փութով խուզարկելով կարելի է երեւան հանել հրանիւթերը, քանի որ փոխադրութենէն ի վեր շատ ժամանակ չէ անցած։

Կնոջ այս յայտնութիւնները և վերկայութիւնը անգամ մըն ալ կը հաստատէր այս մասին արդէն իսկ գոյացած համոզումը։ Մասնաւոր քննութեամբ ալ հասկցուելով որ նոյն Հիւանդանոցին դռնապանն է Հայ ազգէն օսմ. հպատակ Սվազցի Առաքել Նահապետեան, ձեռնարկուեցաւ զայն բերելու և հարցաքննելու և պէտք եղածը ի գործ դնելու՝ որպէսզի ըստ օրէնի խուզարկիչի անոր սենեակը։ Այս խուզարկութիւնը կատարելու համար պէտք կար կարգ մը թղթակցութեանց. հետեւաբար այս օրինական պարտականութիւնը կարելի չեղաւ փութով ի գործ դնել։ Սակայն Քննիչ Մարմինը պէտք եղած ազդու միջոցները ձեռք առաւ, որպէսզի յիշեալին քով պահուած պայթուցիկ նիւթերը կարելի չըլլայ այլուր փոխադրել, պահել և կամ ոչնչացնել, և այդ պահուն ո և է վընասի տեղի չտալ։ Անա այս ազդու միջոցներուն շնորհիւ Առաքել չի կրցաւ ո և է կերպով գործս ետ դարձնել իր քով պահուած դեղերը և ոչ ալ ներսը զանանք փճացնել։ Պէտք եղած թղթակցութիւնները և գործողութիւնները մինչեւ որ կատարուեցան 5—6 օր անցան մէջտեղէն, օրմէ ետք յիշեալին սենեակը կարելի եղաւ մինչեւ մէկ ատեան խուզարկել։ Այս խուզարկութեան միջոցին իրաւ է որ հոն յիշեալ հրանիւթերէն ո և է հետք չտեսնուեցաւ, սակայն լրատու Մարիի խոստովանութեան ճշդիւ համապատասխան, սենեակին մէջ պահարան մը տեսնուեցաւ, որով ատիճան մըն ալ հաւատ ընծայուեցաւ յիշեալ նոր նոյն անձը, որ իսկզբան Հայկական ընկերութեան պետերէն ըլլալով, յետոյ Դրօշակեաններուն յարած և անոնց մէջ մասնաւոր դիրք մը գրաւած էր։ Առաքել խոստովանեցաւ նաեւ որ Սիլվիо Բրչին ճանչցած է այս Հաճի Նշանին միջնորդութեամբ, և նոյն հրանիւթերն ալ գտնելու այս Հաճի Նշանին միջոցաւ և կարգադրութեամբ էր որ Սիլվիо Բրչի կողմէ իր քով փոխադրուած և պահուած էին։

Երբ հարցուեցաւ Առաքելի թէ հիւանդանոցին պարտէզին մէջի պեղումները ի՞նչ էին, ան պատասխանեց թէ, զգալով որ օսմ. կառավարութեան պաշտօնեաներէն կը հետապնդուի և նոսած սենեակը խուզարկելու համար պաշտօնական բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, եղեռնական գոյքերը բնաջինջ ընելու համար, փորած էր պարտէզին մէջ այդ տեղերը ուր պիտի պահէր և ոչնչացնէր զանոնք. բայց տեղի ունենալիք հետապնդումներէն և խուզարկութիւններէն, և դուրսն ալ իր վրայ կատարուած լուրջ լրտեսութենէն ինքզինքը զգոյշ պահելու համար մէկ կողմ թողուց նոյն նիւթերը փորուած տեղերը դնելու գաղափարը։ ի վերջոյ համոզելով իր 13 տարեկան աղջիկը Մարի Նահապետեանը, որ հիւանդանոցի վարչութեան մասնաւոր արտօնութեամբը իր քովը կը բնակէր, յաջողեցաւ հրանիւթերը այդ կողմերուն մէջ զետեղելէ վրան ալ աղջկանը դասագիրքերը դնելով Բ. յարկը գտնուող վիրաբուժական սրահին քովի բացուածքին մէջ փոխադրել ու պահել, իբր թէ ասոնք իր աղջկանը դասագիրքերն էին, որպէս զի իր սենեակին խուզարկութեան առեն զանոնք չանչէին օսմ. պաշտօնեաները։ Իսկ պարտէզին մէջ պատրաստած փոսերը գոցելու և իրենց նախկին վիճակին վերածելուն գալով Առաքել յայտարարեց որ ժամանակ չունեցաւ իր վրայ ի գործ դրուած խիստ լրտեսութեան ազդեցութեամբ։

Առաքելին այս խոստովանութիւնը կանոնական խուզարկութեան և դիտողութեանց արդիւնքին համապատասխան նկատուելով, ձեռնարկուեցաւ Հնչակ ընկերութեան նախագահի վկայականին արժանացող խոհարար Հաճի Նշանի ձերբակալման և անոր խանութին ու տան խուզարկութեան։ Հաճի Նշանի տան ու խանութին մէջ ո և է ուշադրաւ բան մը չտեսնուեցաւ և առաջին հարցաքննութեան մէջ ալ յայտնեց թէ յեղափոխական գործերէ, խռովայոյզ պարագաներէ և ձեռք բերած նախագահի դիրքէն բացարձակապէս տեղեկութիւն չունի։ Բայց երբ Առաքելի հետ երես երեսի բերուեցաւ, և երբ ցոյց տրուեցաւ ամէրիքան կապուր գրուած էր Քմահրէշներուն մօտ իր անձնական կարեւորութիւնը դրպէս ապացուցանող վկայագիրը, այն առեն բօլաս, վառօդաչափ մը, 9½ օխա որսի վառօդ, 2 օխա քարանձաքի վառօդ, կէս մէթրի չափ երկու կապոր ճերմակ պատրոյդ և երեք փաթաթ ծովային ականի պատրոյդ։ Այս ամէնքը ըստ օրինի գրաւուելով դրկուեցան Թնդանօթարան, և զգուշութեան համար Հիւանդանոցին ուրիշ մասերուն մէջ ալ երբ խուզարկութիւն կը կատարուէր, դիտուեցաւ որ Հիւանդանոցին պարտէզին մէջ և կարգ մը տեղեր նոր փորուած ըլլալու երեւոյթ մը ունէին։ Այս դիտողութեան վերաբերեալ արձանագրութեան գիրը պատրաստելով, յիշեալ տեղէն մեկնեցաւ Քննիչ Մարմինը։

Եղեռնական արարքին մէջ Առաքելի մասնակցութեան մասին անոր հարցաքննութիւնները առաջ տարուեցան, երբ Առաքել խոստովանեցաւ թէ յեղափոխական ընկերութեան անդամ էր, Դրօշակ լրագիրը բերել տալով կը կարդար, որով քմահրէշին բոլոր եղեռնական մտադրութեանց և գործերուն տեղեակ էր։ Առաքել ըսաւ թէ Կայսրակառավարութեան կրօնավարիր և խուզարկու ակնարկէն ազատ մնալու խորհրդածութեամբ, ընդունած էր մէկ մասը այն առարկաներէն զորս Սիլվիо Բրչի բերած էր ժամանակ մը մնալէ ետք առնելու համար. սակայն Բրչի ոչ միայն ետ չէ տարած դանանք իր խոստացած ժամանակ, այլ անկէ ետք ալ եղեռնական դէպքէն մինչեւ 20 օր առաջ, սկսած է մնացեալներն ալ բերել իրեն պահելու համար։

Առաքելի թուղթերուն և նամակներուն մէջ գտնուեցաւ ամերիքան կապուր, որուն վրայ Հնչակ յեղափոխական ընկերութեան կնիքը և մասնաւոր նշանը կար և որուն մէջ խռովարարական լեզուով մը կը գովուէր Հաճի Նշան անուն մէկու մը ջանքերն ու աշխատութիւնը՝ Քմահրէշին գործերուն կարգադրութեան մէջ և կ'ըսուէր թէ նախագահի վկայական տրուած է յիշեալ Հաճի Նշանին։ Այս պարագան հարցուեցաւ Առաքելի և Հաճի Նշանին ինքնութեանը մասին տեղեկութիւն պահանջուեցաւ։ Առաքել խոստովանեցաւ թէ ասկէց առաջ Ղալաթիա, Քօնսօլիա խանին մէջ ճաշարանապետ, և սակայն յետոյ Խալիլ Փաշա խանի մէջ ճաշարան մը վարձող հաճի Նշանն էր նոյն անձը, որ ի սկզբան Հնչակ ընկերութեան պետերէն ըլլալով, յետոյ Դրօշակեաններուն յարած և անոնց մէջ մասնաւոր դիրք մը գրաւած էր։ Առաքել խոստովանեցաւ նաեւ որ Սիլվիо Բրչին ճանչցած է այս Հաճի Նշանին միջնորդութեամբ, և նոյն հրանիւթերն ալ գտնելու այս Հաճի Նշանին միջոցաւ և կարգադրութեամբ էր որ Սիլվիо Բրչի կողմէ իր քով փոխադրուած և պահուած էին։

Երբ հարցուեցաւ Առաքելի թէ հիւանդանոցին պարտէզին մէջի պեղումները ի՞նչ էին, ան պատասխանեց թէ, զգալով որ օսմ. կառավարութեան պաշտօնեաներէն կը հետապնդուի և նոսած սենեակը խուզարկելու համար պաշտօնական բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, եղեռնական գոյքերը բնաջինջ ընելու համար, փորած էր պարտէզին մէջ այդ տեղերը ուր պիտի պահէր և ոչնչացնէր զանանք. բայց տեղի ունենալիք հետապնդումներէն և խուզարկութիւններէն, և դուրսն ալ իր վրայ կատարուած լուրջ լրտեսութենէն ինքզինքը զգոյշ պահելու համար մէկ կողմ թողուց նոյն նիւթերը փորուած տեղերը դնելու գաղափարը։ ի վերջոյ համոզելով իր 13 տարեկան աղջիկը Մարի Նահապետեանը, որ հիւանդանոցի վարչութեան մասնաւոր արտօնութեամբը իր քովը կը բնակէր, յաջողեցաւ հրանիւթերը այդ կողմերուն մէջ զետեղելէ վրան ալ աղջկանը դասագիրքերը դնելով Բ. յարկը գտնուող վիրաբուժական սրահին քովի բացուածքին մէջ փոխադրել ու պահել, իբր թէ ասոնք իր աղջկանը դասագիրքերն էին, որպէս զի իր սենեակին խուզարկութեան առեն զանանք չանչէին օսմ. պաշտօնեաները։ Իսկ պարտէզին մէջ պատրաստած փոսերը գոցելու և իրենց նախկին վիճակին վերածելուն գալով Առաքել յայտարարեց որ ժամանակ չունեցաւ իր վրայ ի գործ դրուած խիստ լրտեսութեան ազդեցութեամբ։

Առաքելին այս խոստովանութիւնը կանոնական խուզարկութեան և դիտողութեանց արդիւնքին համապատասխան նկատուելով, ձեռնարկուեցաւ Հնչակ ընկերութեան նախագահի վկայականին արժանացող խոհարար Հաճի Նշանի ձերբակալման և անոր խանութին ու տան խուզարկութեան։ Հաճի Նշանի տան ու խանութին մէջ ո և է ուշադրաւ բան մը չտեսնուեցաւ և առաջին հարցաքննութեան մէջ ալ յայտնեց թէ յեղափոխական գործերէ, խռովայոյզ պարագաներէ և ձեռք բերած նախագահի դիրքէն բացարձակապէս տեղեկութիւն չունի։ Բայց երբ Առաքելի հետ երես երեսի բերուեցաւ, և երբ ցոյց տրուեցաւ ամէրիքան կապուր գրուած էր Քմահրէշներուն մօտ իր անձնական կարեւորութիւնը դրպէս ապացուցանող վկայագիրը, այն առեն հաճի Նշան այլ եւս չի կրնալով պնդել իր ուրացումին վրայ, ճշմարտութիւնը խոստովանեցաւ հետեւեալ կերպով.—

Ինքը ասկէ տասը տարի առաջ Հընչակ Հայ քմահրէշին անդամակցելով մեծ ծառայութիւններ մատուցած է, յիշեալ ընկերութեան գործերը կարգադրելով, նուիրատաւութիւններ ընելով և անդամներ շատցնելով։ Նշանի այս ծառայութիւնները բուն քմահրէշն հիմնող անիծապրա անձանց գնահատութեան արժանացած են, որոնք՝ Նշանին Սեբաստիայէն Պոլիս վերադարձին՝ ի վարձ անոր մատուցած ծառայութիւններուն, իրեն յանձնած են այս վկայականը՝ այսինքն կապուի վրայ գրուած ֆպլսմը։ Նշան յայտարարեց թէ անկէ ետք այլեւս չէ հետապընդած Հնչակի յեղափոխական գործերը, ո՛չ ալ անոր խռովարարական նպատակին հետամտած է. այսպէս սարիներ անցնելով քմահրէշի հիմնադիր անդամներուն հետ թղթակցութիւնն ալ ընդհատած է, որոնց ո՛չ բնակավայրը ո՛չ ալ ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտէ։ Վերջերս Վռամշապուհ Բէնտիրեան (որուն անունը Աբչակ է քմահրէշին մէջ) Սիլվիо Բրչի (այսինքն Վահան) Քաղ Եսվանովիչ (այսինքն Աչոտ) և Թրասա Եսվանովիչ (այսինքն Թորգոմ) մէկիկ մէկիկ Նշանի քով գալով կ'ըսեն թէ իմացած են որ ինքը (Նշան) Հնչակ ընկերութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին պետն է և թէ անհրաժեշտ է որ հիմա ալ մասնակցի յեղափոխական արարքներուն ու իր օգնութիւնը ընձեռէ անոնց։ Նշան խռովարարական գործերու համար ունեցած ընդունակութեան ու հինուց ի վեր անոնց վարժուած ըլլալուն հետեւանքով կ'ընդունի առաջարկը և լքած Հնչակին տեղ այս անգամ կ'անդամակցի Դրօշակին օրուն անդամակից կ'ընէ նաեւ իր հայրենակիցը դռնապան Առաքելը։ Նշան նկատելով որ Հիւանդանոցը օսմ. պաշտօնէութեան հետապընդումներէն և հսկողութենէն զերծ է, հոն Առաքելին հետ կը կարդայ Դրօշակ լրագիրը և հետեւելով վերոյիշեալ անձանց թելադրութիւններուն, հրանիւթերն ու պայթուցիկ առարկաները հիւանդանոցին մէջ պահել տալու մտօք կը սկսի ձեռնարկներ ընել դրռնապան Առաքելի մտ, զոր արդէն յաջողած էր անդամակից ընել Դրօշակի։ Նշան խոստովանեցաւ թէ, ինքը համոզեց դռնապան Առաքելը, որուն քովէն գտնուած յիշեալ պայթուցիկ հրանիւթերը իր միջնորդութեամբ Հիւանդանոց փոխադրուած ու պահուած են։ Երբ հարցուեցաւ թէ, նախագահութեան վկայագիրը ինչո՞ւ համար կտաւի վրայ գրուած է, Նշան պատասխանեց թէ երբ խռովարարական ձեռնարկը գլուխ հանելով կատարելապէս գործադրէր, իր խռովարարական ջանքերը ապացուցանելու համար այդ ատիճեալ վկայագիրը ցուցնելով վարձատրութիւն մը պիտի ապահովէր, և անոր համար կտաւի վրայ գրուած էր որ երկար տաեն անեղծ մնայ ու չաւրուի։ Նշան յայտարարեց նաև թէ, ինք Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած Հայկական նախկին դէպքին ալ մայրաքաղաքս կը բնակէր և տեղեկութիւն առած էր կատարուելիք յեղափոխական ձեռնարկներէն ու մատրութիւններէն։

Երբ Սիլվիо Բրչիի՝ այսինքն Վահանի հետ իր ունեցած յարաբերութեան ասիճանը հարցուեցաւ, Նշան պատասխանեց թէ, ասկէ ութը ամիս առաջ երբ իրենց գործադրելիք ոճիրին եղանակին ու ձեւին վրայ Վահանի հետ կը խորհրդակցէին, մասադրեցին Ղալաթիոյ Թիւնէլն ալ օգը հանել։ Ուստի այս անիծապրա նպատակին գործադրութեանը համար, վարձելու պատրուակով ձեռք անցուցին բանալին՝ Թիւնէլի կից գտնուած խանութին, որ հիմա մամլաթի վաճառատուն է. Վահանի ընկերակցութեամբ ժամն այդ վաճառատունը, ուրկէ անոր տակի մեծկակ նկուղը իջան. հոն ուշադիր կերպով զննեցին թէ, արդեօք կարելի՞ էր ասկէ պեղումներ կատարել դէպի Թիւնէլ։ Իրենց քննութենէն հասկցան որ թէեւ կարելի էր այն նկուղէն դէպի Թիւնէլ պեղումներ կատարել, սակայն նկատելով որ Ղալաթիոյ այն փողոցը չատ բանուկ է և մանաւանդ իրենց անմիջական կերպով հոն կատարած պեղումներէն՝ տեսնելով որ ժայռեր ու խոշոր քարեր կան նկուղին Թիւնէլին կից պատին տակ, հրաժարեցան իրենց առջի որոշումէն և բաւականացան նկուղին կողմի անկիւնը՝ հողին տակ հինգ հատ «պոմպա» թաղելով՝ զոր յաջողած էին իրենց հետ բերել վաճառատունը պարտելու եկած առեններին։

Նշանի այս յայտարարութեան վրայ՝ անմիջական ձեռնարկներ եղան առանց ժամանակ կորսնցնելու, այդ քանդիչ նիւթերը իրենց տեղէն հանելու համար։ Նշանի առաջարկուեցաւ որ խուզարկութիւն կատարելու համար յիշեալ վաճառատան նկուղը գացող պաշտօնեաներուն ընկերանայ, որպէս զի դիւրացնէ խուզարկութիւնները ու ցոյց տայ «պոմպա»ներուն թաղուած տեղը։

Հարցաքննութիւնը ժամերէ ի վեր կը շարունակուէր։ Նշան խնդրեց որ ընական պէտք մը գոհացնելու հրաման տրուի իրեն, ինչ որ բնականաբար չզլացուեցաւ։ Իրեն վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող երկու ոստիկանական քմահրէշներու հսկողութեամբ ճեմիչ գնաց։ Ճեմիչին պատուհանը մարդու հասակէն վեր ըլլալով անկարելի էր անկէց փախչիլ, և իրեն ընկերացող երկու քմահրէշներուն ճեմիչին դրան առջեւ կանգնիլն ալ բաւական նկատուած էր յիշեալին վրայի հսկողութիւնը ապահովելու համար. և սակայն յիշեալ Նշան ճեմիչին մէջ մնացած կարճ ժամանակամիջոցին, հոն գտնուած թիթեղէ ջուրի բաղրգը առնելով՝ արտակարգ հապճեպով և առանց աղմուկ հանելու՝ անոր ծայրն ու կողերը պրցուցած ու հատաւ գործիքի վերածելով անով իր փոքր ճեղքած և կոկորդին մէկ քանի մասերը վիրաւորած ու թեւին կարմիր արիւն պարունակող մեծ բաղկերակը մահացու կերպով պատառած է աղցելու պէս։ Դուրսէն յղացուած կասկածի մը վրայ անմիջապէս բացուած է դուռը ճեմիչին, ուր ի յայտ եկած են այս ամէնքը։ Իսկոյն բազմաթիւ կարող բժիշկներ հրաւիրուած են յիշեալը դարմանելու համար, սակայն իր իսկ ձեռքով բացած վէրքերուն հետեւանքովը մեռած է։

Հաճի Նշանի վերոյիշեալ կերպով՝ անձնասպանութեամբ մեռած ըլլալը հաստատուած է դատական պաշտօնաթուղթերուն մէջ գտնուած արձանագրութեան թուղթով և բժիշկներու տեղեկագրով։ Ճեմիչին այն թիթեղեայ բաղրգը որ ծռմռտկելով հատու գործիքի վերածուած էր, վերոյիշեալ բժիշկներուն կողմէ քննուելով՝ հաստատուած է որ անոր սուր կողմերը յար և նման են Նշանի՝ իր անձին վրայ բացած վէրքերուն ձեւին. ասկէ զատ բաղրգին սուր կողմերուն վրայ նշմարուած են ճապուկ կատրներ և արեան ճապաղիքներ, որոնք բացարձակապէս և գիտականօրէն կը հաստատեն թէ յիշեալը այս բաղրգին սուր կողմերով ինքզինքը սպանած է։

Բացայայտ է որ յիշեալը քմահրէշին առջեւ իր ունեցած նախագահական դիրքին պատճառով ի գործ դրած է իր այս արհամարհելի արարքը, ինչ որ անշուշտ արդիւնք է խռովարարներուն ծածուկ հրահանգին։ Այսուամենայնիւ՝ յիշեալը իր եղեռնագործ ընկերներուն հանդէպ այս անձնուիրութեամբը՝ ապացուցած է իր անիշխանական վատ գաղափարը, և տուած է անիծեալ և վայրագ օրինակ մը։

Նշանի վերջին խոստովանութիւններուն համաձայն, վերոյիշեալ մամլաթի վաճառատան մէջ լիակատար քննութիւն կատարելու համար անմիջապէս հոն փութացուեցաւ։ Անձնասպան Նշանի ըսածին պէս, տեսնուեցաւ որ արդարեւ խանութին տակ նկուղ մը կայ, ուր ճշմարտապէս պեղումի հետքեր կը տեսնուին թիւնէլին ուղղութեամբ և սակայն հակառակ խուզարկութիւններուն՝ Նշանի ըսած հինգ պոմպաները անկարելի եղաւ գտնել հողին տակէն։

Ինչպէս կը յիշուի, տասը ամիսէ ի վեր մեծ զգուշութեամբ Ժորիսի տան մէջ պահուած մէլինիթը, եղեռնական անիծապարա դէպքին կատարուելիք օրը որոշուելէ ետք՝ անկէ քիչ առաջ պայուսակներով ախոռ փոխադրուած էր։ Այս հրանիւթէն առեն 80 քիլօ գործածուած էր ու հասկցուած էր որ մնացածը՝ այս անիծապարա եղեռնագործներուն ձեռքով այլ և այլ տեղեր փոխադրուած ու պահուած է։ Մէլինիթի այս մնացորդը մէջտեղ հանելու և բացայայտ վտանգը անհետացնելու համար եղած ձեռնարկներուն հետեւանքով՝ հասկցուեցաւ որ մնացած մէլինիթին 30 քիլօն դռնապան ամբասանեալ Մանուկի յանձնուած է, որ զայն հորը նետելով ոչնչացուցած է. այդ հորէն հանուած թիմերը երբ տարբալուծուեցան, գիտական վկայագրերով հաստատուեցաւ որ մէլինիթը թիմին խառնուած էր։ Իսկ մէլինիթին 32 քիլօն ալ եղեռնական դէպքէն մինչեւ մէկ քանի օր առաջ՝ փոխադրուած էր Աւստրիական հիւանդանոցին դռնապան Առաքելի քով, ուր պահուած էր անոր քով ձգուած միւս հրանիւթերուն հետ, ինչ որ ապացուցուեցաւ նաեւ անով որ ամբողջութեամբը գտնուեցան Առաքելի քովէն։

Հետեւաբար պայթումին ժամանակ գործածուած 80 քիլօ մէլինիթին վերայ երբ աւելցնենք նաեւ հորէն հանուած ու հիւանդանոցէն գտնուած 62 քիլօ մէլինիթը, կը հաստատուի թէ անիծապրա նպատակով Ժորիսի տունը պահուած 140 քիլօ մէլինիթը ամբողջութեամբ մէջտեղ հանուած է. հետեւաբար այս եղեռնական նպատակներով՝ յիշեալ ամբասանեալներուն կողմէ ուրիշ մէլինիթ չբերուած և ուրիշ տեղ պահուած չըլլալով, ասկէ գոյանալիք հաւանական չարիքին առաջքը առնուած է շնորհիւ Վեհ. կայսեր և հարցաքննութիւններն ու խուզարկութիւն-

ները այսպիսի դրական և ճշմարիտ արդիւնքի մը յանգեցան։

Ցեղափոխական զգացումներու և անիծապարտ արարքներու հանդէպ՝ Ժորիսի այսչափ տաք ու արագ վերաբերումը և անոր անիշխանական ստոր բերումը և անոր անիշխանական ստոր յայտարարութիւններն ու վատ յանդգնութիւնը նկատողութեան առնուելու դէպքն նկատելի էր իր ծննդավայրէն տեղւոյ օրդուեցաւ։ Ամենակարգերին ու անցեալին վրայ։ Ուստի այս առթիւ հարցում ուղղուեցաւ Պրիւքսէլի օմ. դեսպանութեան որ Անվէրսի ընդհ. դատախազին իրեն մատուցած տեղեկագրէն քաղելով հաստատեց թէ, Ժորիս Անվէրսի մէջ հուսկ հանած է իրեւ անիշխանական գաղափարներ սնուցանող։

Վերեւ արուած բացատրութեանց մէջ Ժորիսի ըրած խոստովանութիւններուն վրայ՝ անհրաժեշտ նշանակութիւններէն ձեռք բերուած նամակը Լոնտոնի Անկիլոպ Էիտիան Սիլուէրսանք ընկերութեան Անվէրսի գործակալ Ժաքսոպ և ընկ. ատորագրութիւնը կը կրէր։ Այս նամակին ու անոր ծանօթ պարունակութեանը նկատմամբ երբ բացատրութիւն պահանջուեցաւ, Ժորիս յայտարարեց թէ, Լիբարբոս մեծ կարեւորութիւն ունէր քսմիթէին առջեւ, ուստի վերոյիշեալ առեւտրական ան գրաւոր պէս դիմում եղաւ թէ կ'երաշխաւորեն Լիբարբոսը Պաթում ղրկել։

Այս հարցումին պատասխանն էր վերոյիշեալ ընկերութեան ղրկած այն նամակը որով կը ծանուցուէր թէ իրենց վճառատուները այս գործին մէջ անտեղութիւն մը չի տեսներ առեւտրական տեսակէտով, հետեւաբար պարտաւոր է զայն ընդունելու։ Առեւտրական տունը միեւնոյն ժամանակ գրած էր թէ իրեն ձեռնարկելիք այդ գործին հետեւանքին դէմ անհրաժեշտ էր ապահովել զինք։ Ցեայ ընկերութեան անդամներէն մէկը մասնաւոր արտոնութեամբ ան առեւտրական տան մօտ երթալով այս խնդիրը լուծած էր, ուստի այլեւս ո և է թղթակցութիւն տեղի ունեցած չէր այս խնդրոյն առթիւ, Ժորիսի և Լիբարբոսի միջեւ։

Վերջին անգամ Ժորիսի գերմանական նամակատան մէջ ունեցած տուփն գանուած իր անուամբ եկած նամակներէն Սօֆի ատորագրութիւնը կրող նամակ մը գերման հիւպատոսարանին թարգմանին կողմէ բերուելով երբ բացուեցաւ, տեսնուեցաւ որ գերմաներէն գրուած էր. նամակը թարգմանուեցաւ օրուն մէջ հետեւեալ ուշագրաւ կէտերը կային։

«Սիրելիս Մ. Բիրին վերնագրով վերջին նամակին հասած օրը ձեզի տուած բանս հոս ղրկեցէք։ Նամակը 96ես հասցէով ղրկեցէք։ Չիս անգամ մըն ալ մատանիներուն չմատնելու համար իսկոյն տեղեկութիւն տուէք։ Եթէ երբէք հիւրընդնաք, առանց դրբամը ինծի՝ անմիջապէս իմացուցէք ինձ. այն ատեն հոս ժողով մը գումարել տալով ձեզի համար ամենէն նպաստաւոր միջոցները փնտռել պիտի տամ։ Ամուսինս և Բուլինա կը բարեւեն զձեզ»։

Այս նամակին առթիւ երբ Ժորիսէ բացատրութիւն պահանջուեցաւ, պատասխանեց թէ այս նամակը գրուած է Ժընէվի Օնքա քաղաքէն տիկին Սօֆի Բիրսի կողմէ որ Լիբա Բիրսի և Ռուպինա Ցայնի հետ հոն կը բնակի. Բիրին անունը իր ծածկանունն է, որով կը ատորագրէ Եւրոպայի մէջ անիշխանական գաղափարներ արծարծող լրագիրներէ ոմանց մէջ գրած իր յօդուածները։ Տիկին Սօֆի եղեռնական դէպքին օրը վեց հատ ռուսական կեղծ անցագիր և երեք հատ վեցհարուածեան ատրճանակ ձգած ըլլալով Ժորիսի բնակած արարքըմանը, «ձեզի ուսածս ինձ ղրկեցէք» ըսելով ատոնք ակնարկել կ'ուզէր։ Ժորիս յայտարարեց թէ իր ձերբակալուելէն առաջ անցագիրները Անթօն Բօչի ղրկած է Ֆիլիպէ, իսկ վեցհարուածեաններն ալ տուփի մը մէջ զետեղելով պահած է Սինկէր վաճառատունը գերմանապատակ Մ. Պէչի գրասենեակին մէջ։ Ժորիս մանրամասն կերպով յայտարարեց թէ Ժընէվ գանուող Դրօշակի յեղափոխական անդամները ժողով մը գումարելով պէտք ունեցած դրամը պիտի փութացնէին իրեն, որպէս զի դիւրացնեն փախուստը, և թէ Առէլ Պէրչիէ, որուն հասցէն նախապէս պահած էր իր քով և որուն հետ թղթակցիլը խոստովանած էր, կը բնակի Օնքա գիւղաքաղաքին մէջ։ Արդարեւ Սինկէր վաճառատան հաշուակալ գերմանացի Մ. Պէչ յիշելով որ Ժորիս տուփ մը պահած է իր սենեակին մէջ, յիշեալին ձերբակալումէն վերջ, իրողութիւնը ըստ օրինի հիւպատոսարան ծանուցած է։ Այսպէս յիշեալ տուփը բերուելով քննութեան ենթարկուած և տեսնուած է որ սակիկ կը պարունակէ վերջին դրութեամբ չնուած երեք հատ կրկնահարուածեան բէվոլվէր, ինչպէս նաեւ չուրջ 400 հատ գնդակ։

Երբ հարցուեցաւ Ժորիսի թէ ինչո՞ւ համար տիկին Բիրս բէվոլվէրները իր տունը ձգեց, և թէ ինչո՞ւ զանոնք յիշեալին գրասենեակը պահեց, Ժորիս պատասխանեց թէ այս հրազէնները Լիբա Բիրս, Ռուպինա Ցայն ու կառապան Ժորժ գնած էին եղեռնական դէպքին օրը և իրենց վրայ կը կրէին զանոնք։ Դէպքին օրը եթէ ոիրենք ձերբակալելու ձեռնարկ մը ըլլար որոշած էին անձնապաշտպանութեան համար՝ պիրենք ձերբակալել փորձողները սպանել. սակայն քանի որ պէտք չէին տեսած զանոնք գործածել, իրենց փախուստի պահուն զգուշութեան համար զանոնք իր տունը ձգած են։ Ինքն ալ զանոնք ծրարի մը մէջ փաթթելով տարաւ Սինկէրի վաճառատունը և Մ. Պէչի գրասենեակը դրաւ։

Ցիշատակուած Առէլ Պէրչիէի նկատմամբ երբ անհրաժեշտ եղած ցնուցթիւնները կը կատարուէին, միւս կողմէ հետաղնեաէ կը հանդիպին Պուլկարիոյ քոմիտէրութեան պատասխանները՝ Ֆիլիպէ Անթօն Բօչի, Երուանդ Ալտաճեանի և Թագւոր Ցակոբեանի նկատմամբ եղած հարցումներուն։ Առէլ Պէրչիէ անուն կինը Զուիցերիոյ Օնքա գիւղաքաղաքը կը բնակէր և դէպքին անմիջապէս ետք Դաւրիսեան Բիրս անուն անձ մը ուրիշ խել մը կիներու հետ իր բնակութիւնը հաստատած էր այս Առէլ Պէրչիէի քով։ Բիրսի դիմագիծերը կատարելապէս կը համապատասխանէին յիշեալ Դավրիսեանի դիմագիծերուն հետ։ Անթօն Բօչ ասնուելը կրցնանը բան իսկ Ալտաճեանն էր որ Ֆիլիպէ կը բնակէր ու Հայ յեղափոխականներու խուժարարական գործերը կը վարէր։ Թագւորեան Ցակոբ՝ Սօֆիայի, իսկ Ալտաճեան Երուանդ ալ՝ Ֆիլիպէի մէջ մէկ մէկ վաճառատուն բացած էին և վաճառականութեան քողին տակ հայ յեղափոխականներուն հետ յարաբերութիւն հաստատած էին։ Բնութեամբ հաստատուեցաւ թէ յիշեալ Երուանդ և Թագւոր մեծ գումարներ ղրկած են Պոլիս այս տեղի յեղափոխական մասնաճիւղին գործերն ու ծրագիրները յաջողցնելու համար։ Բնութեամբ հաստատուած է նաեւ որ Լիբա Բիրս, իր կինը ենթադրեալ Տիկին Սօֆի Բիրս և Ռուպինա Ցայն հիմա կը գանուին Զուիցերիոյ Օնքա գիւղաքաղաքը Առէլ Պէրչիէի մօտ։ Թրասա Նաւվանովիչ Թորգամ կամ Արտաշ Դարբասանեան ալ Ռուսմուգ Հայկ Մալագեանի քով կը գանուի, ինչ որ վերջերս իր ընտանիքին ղրկած և ձեռք անցուած նամակէ մը հաստատած է։ Ժորիսի կինը Աննա Նէլլէնս, ինչպէս Ժորիս ալ կը խոստովանի, Ֆիլիպէ Անթօն Բօչի քով կը գանուի։ Կառապան Մկրտիչ Ամերիկա փախած է, ինչպէս հաստատուած է իր կողմէ ամբաստանեալ Յովսէփի ղրկուած մէկ նամակէն։ Իսկ Ձիադարման Երուանդ Ֆրանկիւլեան հիմա Վառնա ափերին Մկրտիչ Տէր Հայաստուրեանի քով կը գանուի, ինչպէս հաստատուած է մօրը ղրկած մէկ նամակէն։ Սիլվիո Բիչի, այսինքն Վահան, դէպքէն օր մը առաջ Պոլսէն Պիրէան փախած ու յետոյ իր ծննդավայրը Ֆիլիպէ գացած է։ Անթօն Բօշ և Երուանդ Ալտաճեան Ֆիլիպէ՝ իսկ Թագւոր Ցակոբեան Սօֆիա կը գանուին։ Տիկին Աչքովա այսինքն Անճալա Օռէսա կը գտնուի ինչ որ հաստատուած է իր մէկ նամակէն։ Փախստականներէն կօչկակար Արշակ, Գարեգին և Յովակիմ ալ Պուլկարիա փախած են։ Արշակ՝ իր ընտանիքին ղրկած մէկ նամակէն հասկցուած է որ անիկա վերջերս Պուքրէշ գացած է։ Բարլ Նուվանովիչ Աչոտ այսինքն բուն անունովը Յովհաննէսեան Եղիայի որդին կարապետ ալ Պուլկարիա կը գանուի։

Այս ամբաստանեալներուն՝ Պոլսոյ մէջ կազմած յեղափոխական մասնախումբին միջոցաւ հեռապնդել ծրագրած եղեռնական արարքներուն ու անիծապարտ օճիրներուն ծագումն ու գործադրութեան եղանակը ամբողջ մանրամասնութեամբ պարզեցի ու վերլուծեցի։ Այժմ կը մնայ գիտնալ և ճշդել իւրաքանչիւրին այս եղեռնական գործին մէջ ունեցած մասնակցութեան չափը։

(Շարունակելի)

* * *

Եղեռնական Արարքին առթիւ ձերբակալեալ անձերուն և փախստականներուն, հրապարակային դատավարութիւնը շարունակուեցաւ նաև առջի օր Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

2 Դեկտեմբեր 1905

Ֆրանս. 3%	(3% Français)	99	70
Ռէնթ	(Tab. Turcs)	386	—
Օմ. Միացեալ	(R. Nv. Unif.)	91	10
Եբկաթուղի	(Lots Turcs)	138	—
Պանք Օթթ.	(Banque Ott.)	602	—
Թրանսվաալ	(Transvaal)	66	—

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Նայէ Ֆրայէ Բրէսսի խմբագրականն

«ՏԵՍԱՐԲ ԻՄ, ԳԵՐՄԱՆ ԿԱՑՍԲՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԽԻՍ ՓԱՓՈՒԿ Է.»։ Գերման Բայխսդակին նախագահ կոմս Պալլէսթրէմ իր ընտրութենէն վերջ արտասանած բանախօսութեան մէջ այս խօսքերը ըսաւ։ Եւ աւելացուց թէ այս խօսքերով կ'ակնարկէ ո՛չ միայն Գերմանիոյ ներքին քաղաքականութեան, այլ նաև կայսրութեան արտաքին կացութեան։ Բնական է որ մէկ օր առաջուան Գահաճառին ազդեցութիւնը Բայխսթակին նախագահին այս բանախօսութեամբ ա՛լ աւելի ապաւորութիւն պիտի գործէր, և գահաճառին առաջ բերած խորունկ մտահոգութիւնը գերման ժողովուրդին մէջ ա՛լ աւելի պիտի զօրանար այս բանախօսութենէն ետքը՝ ի մասին արտաքին կացութեան։ Տարակոյս չկայ թէ միջազգային կացութեան ներկայ պարագաներուն մէջ Բայխսդակին նախագահը լիովին չափած է իր խօսքերուն իմասաը և մինչեւ օ՛ր երթալը, և առանց երկար բարակ բացատրութիւններու մէջ մտնելու շատ բան ըսած եղաւ սա՛ պարզ նախագասութեամբ.—«Ցեարf իմ, գերման կայսրութեան կացութիւնը խի՛սս փափուկ է խի՛սս»։ Գերման ժողովուրդին ընդհանուր ապաւորութիւնն ալ ա՛յն է, որով Վիլհէլմ կայսրը պարզեց Գերմանիոյ միջազգային կացութիւնը։ Բայց ինչո՞ւ կացութիւնը ա՛յսքան ծանր է, ասոր պատասխան չի տրուիր. ո՛չ Գահաճառին և ոչ նախագահին բանախօսութեան մէջ պարզուած չէ պատճառը այն մտահոգութեան՝ որուն մէջ ինկած է գերման կայսրութիւնը ամրան ամիսներէն ի վեր, ըսե՛նք՝ անգլիագերման բանակցիներէն ի վեր։ Բայց պարագաները ա՛յնքան փայլուն են որ գերմանական մտահոգութեան առաջին աղբիւրն է անգլիւֆրանսական համաձայնութիւնը։

Այդ համաձայնութենէն ծնունդ առաւ Մարոքեան խնդիրը, բայց միջազգային կացութեան փոփոխութեան պատճառը միմիայն ասիկա պէտք չէ համարիլ։ Երեւան եկած է բաւական փայլուն կերպով թէ անգլիֆրանսական համաձայնութիւնը ներկային և ապագային համար ի՞նչ նշանակութիւն ունի։ Անգլիա այդ համաձայնութեամբ ձեռք ձգեց լուցկի մը՝ ի հարկին, երբ պատեհութիւնը նպաստաւոր ըլլայ, Գերմանիոյ խաղաղութիւնը խանգարելու։ Այսօր, ինչպէս ապացուցեցաւ Մարոքի վէճին առթիւ, Ֆրանսայի կառավարութիւնը և Խորհրդարանը ողջամիտ և խաղաղասէր մարդոց ձեռքն է, բայց Ֆրանսա անակնկալներու երկիրն է, արամադրութիւնները հոն ապօրինակ են, և օր մը կրնայ Ալզաս-Լոռէնի վրէժխնդիր պատերազմին կայծը կրկին բորբոքիլ կարգ մը տաք գլուխ մարդոց վարչութեան գլուխ անցնելովը, եւ այս պարագային Անգլիոյ հետ համաձայնութիւնը Գերմանիոյ դէմ ուղղուած սուր այժմէութիւն մը կրնայ ըլլալ։ Արդէն այդ Ալզաս-Լոռէնեան պատահականութիւնը հիմակ ալ իր ազդեցութիւնը ունի Ֆրանսայի հանրային կարծիքին վրայով, որովհետեւ Ֆրանսացւոց պէս ժողովուրդ մը պարապ տեղը Անգլիացիներու գիրկը չիյնար, և Գերմանիոյ դէմ պատերազմի մը պարագային Անգլիացիներէն օգնութիւն գտնելու յոյսը սխալ հիմերու վրայ չի զետեղեր։ Ծ. Արեւելքի մէջ Ռուսիոյ պարտութենէն վերջ — եւ հիշա այս բանին մէջ կը կայանայ միջազգային կացութեան փոփոխութեան բուն նկարագիրը — անգլիական համաձայնութիւնը յաջորդեց նախկին զինակցութեան, եւ եղբայրակցութեան խանդավառ ցոյցերը և հանդէսները Գերմանիոյ մէջ մեծ մտահոգութիւն առթեցին, Նուրոպայի դաշնակցական խումբերուն մէջ կարեւոր փոփոխութիւն առաջ բերաւ այս պարագան, և այս փոփոխութեան շնորհիւ Անգլիան եղաւ ի՛նչ որ երբեմն եղած էր Ռուսիան, սա՛ տարբերութեամբ միայն որ Գերմանիոյ դէմ Անգլիոյ մէջ գանուած նախանձը և գրգռութիւնը ա՛լ աւելի վտանգաւոր եղած են, եւ կրնան աւելի ազդել Ֆրանսայի հանրային կարծիքին վրայ քան ինչ որ պատահած էր ռուսական զինակցութեան առթիւ, որ աւելի Ֆրանսայի միջազգային դիրքը զօրացնելու նպաստեց քան թէ գրգռեց Ալզաս-Լոռէնի մասին հակագերման արամադրութիւններ։ Բայց գրեթէ տարիէ մը ի վեր բոլորովին տարբեր գոյներով կը ներկայանայ անգլիֆրանսական համաձայնութիւնը. կարծես Գերմանիա պատերազմական սուր վտանգի մը առջեւ կը գտնուի շարունակ։

Ահա՛ այս է բուն պատճառը մտահոգութեան և խորունկ ծանրութեան, որ բացատրուեցաւ գերման Գահաճառին մէջ։ Հարկ չկայ ուրիշ պատճառներ փնտռել, և ըսել, զոր օրինակ, թէ Գահաճառը դիտմամբ վտանգը մեծցուցաւ ցոյց կուտայ նաւային ծրագիրը Ռայխսդակին ընդունել տալու համար, և ասոր համար Գահաճառին մէջ յայտնդման Անգլիոյ դէմ կասկած կը յարուցանէ։ Անգլիա Ֆրանսայի հետ համաձայնութեամբ եւրոպական քաղաքականութեան վրայ անգին ազդեցութիւն ապահոված է իրեն համար, և երբ հարկ եղած ատեն ուզէ գործածել զայն, կրնայ Գերմանիոյ խաղաղութիւնը, եւ միջազգային խաղաղութիւնը վտանգել։ Ճիշտ ինչպէս որ ռուսական Ֆրանսական եղբայրակցութիւնը և նաւատորմին ցոյցերը անհանգիստ ըրին աշխարհը ժամանակին, ապագայ մահհոգութեան մը մատնելով խաղաղութիւնը, հիմակ ալ ոչ նուազ մտահոգութիւն մը կը ծանրանայ Եւրոպայի վրայ։ Եւրոպայի միջազգային կացութեան վրայ ո և է փոփոխութիւն, որուն արդիւնքը կը կարծուի անգլիֆրանսական համաձայնութիւնը, առաջին առթիւ հետեւութիւններով ծանր ապաւորթիւն գործեց դիտողներուն վրայ, որոնք սակայն վարժուած չէին։ Ռուսիֆրանսական զինակցութիւնը ի սկզբան ահռելի ուրուական մը նկատուեցաւ, բայց կամաց կամաց մարդ վարժուեցաւ անոր, ճանչցաւ անոր ճշմարիտ նկարագիրը, և անոր կնքուած մէն տարի մը վերջ գերման վարչապետ Բարբիվի՝ Օմնապրիւքի Քաղաքապետարանին մէջ իր խօսած նշանաւոր բանախօսութեամբ համոզում յայտնեց թէ անիկա ո՛չ միայն վտանգ մը չէ խաղաղութեան համար, այլ ընդհակառակը զօրավիգ մըն է Եւրոպայի հաւասարակշռութեան պահպանման համար։

Նոյն կերպով կամաց կամաց ժամանակին հետ անգլիֆրանսական համաձայնութիւնը կրնայ զգենուլ ա՛յն նկարագիրը, որ հիմա կ'ուզուի վերագրել անոր։ Եթէ ողջմտութիւնը և խաղաղասիրութիւնը տակաւին երկար ժամանակ վարչութեան ղեկը առաջնորդեն, ինչպէս հիմա, և եթէ Անգլիոյ մէջ Գերմանիոյ դէմ նախանձը անհետ ըլլայ և խաղաղասէր քաղաքականութեան հիմնաքարերը հաստատուին, թերեւս ա՛յն ատեն անգլիֆրանսական համաձայնութիւնը այլ եւս վտանգ մը չդառնայ Եւրոպայի և աշխարհի խաղաղութեան համար։

Ֆրանսական թերթերը ընդհանրապէս Գահաճառին մէջ ակնարկուած վտանգը հնարք մը կը նկատեն նուաստին ծրագիրը ընդունել տալու, եւ դիտել կուտան թէ Ֆրանսա ևս պէտք է օգտուի գերման կայսեր այս ընթացքէն, Ֆրանսական պաշտպանութեան բոլոր միջոցները կատարելագործելու։ Կոլուա կ'ըսէ.— Զենք տեսներ ո և է Տերութիւն որ Գերմանիոյ դէմ յարձակումի մը վրայ մտածէ։ Բայց եթէ Վիլհէլմ կայսր ազգային արժանապատուութեան համար ամենալաւ պահպանութիւնը կը համարի զէնքերու գերազանցութիւնը, նոյնը պէտք է ընեն միւս Տերութիւնները։ Ֆրանսական թերթերը հակասութիւն կը գտնեն գերման կառավարութեան յայտնած խաղաղասէր զգացումներուն և Մարոքեան ժողովին համար գերման պատուիրակին՝ Թաթենպախի ընտրութեան միջեւ, յայտարարելով թէ այդ գերման դիւանագէտն էր պատճառ որ գործերը աւելի աւրեց Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, և անոր ընտրութենէն լաւագոյն արդիւնք մը չեն ակնկալեր Բարիզի մէջ, դժբախտաբար։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ դիւանապետները շաբաթ օր Ս. Պատրիարք Հօր հետ խորհրդակցեցան Պատրիարքարանի դիւանին վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներով։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ դարձեալ հեռագրեց Տ. Կորիւն վրդ. Էլլիսբէմեանի մեկնիլ իր նոր պաշտօնատեղին։

—Աղբարիկի վանքին (Մուշ) վանահայրական փոխանորդ Տ. Զաքարիա վրդ. Ապաշեան կը տեղեկացնէ Պատրիարքարան թէ Վիճակին թեմերը այցելութեան գացած է և այժմ կը գտնուի Մալաղերթ։

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱՑԻ եկեղեցիին քահանաները և Թաղ. Խորհուրդը նկատելով որ տեղւոյն քահանայից վեց թիւը երեքի իջած է, քանի որ անոնցմէ երկուքը Մայր Եկեղեցի գացած են եւ Տ. Յակոբ ալ ծերութեան պատճառաւ անկար է, խնդրած են Պատրիարքարանէն որ Կրօն. Ժողովը իրենց առաջարկած երկու ընտրելիներուն ձեռնադրութեանը անօրինութիւն տայ։ Այդ երկու ընտրելիներն են, Մայր Եկեղեցւոյ լուսարար Մելքասէթ Նշանեան և Ղալաթիոյ եկեղեցիին լուսարար Մկրտիչ Գրիգորեան։

ԵԹՈՎՊԻՈՑ հոգեւոր հովիւ Տ. Մկրտիչ վրդ. Զէլզեան երէկ Մայր եկեղեցիին մէջ իր վարդապետութեան անդրանիկ պատարագը մատոյց և գեղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ, բացատրելով հաւատքի պէտքը մեր ամէն հոգեւոր գործերուն մէջ։ Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Բարեխօսող փայտի ննջեցելոց համար։ Տ. Մկրտիչ վրդ. նուէրներ բերաւ Թաղին աղքատներուն և աղքատախնամին։

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՑ կողմէ հրահանգուած էր Ամասիոյ Պատր. Փոխանորդին, որ կազմէ տեղւոյն Դաւառ. Ժողովը։ Այս անգամ կը տեղեկացուի Պատրիարքարան թէ վերակազմուած է Դաւառ. Ժողովը, որուն անդամները, կեդրոնէն և Թեմերէն ամբողջացած են։ Իսկ Մարզուանի ժողովականները ամբողջանալու վրայ են։ Դաւառ. Ժողովին հաստատութիւնը խնդրուած է Պատրիարքարանէն։

ՅՈՒԶԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՊՈՒՀ ԷՖ. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ

Ուրբաթ օր Եէնիգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուշարկաւորութեան հանդէսը Քաղաք. Ժողովոյ անդամ հանգուցեալ Սեպուհ էֆ. Տէմիրճիպաշեանի։ Հանդէսին կը նախագահէր Ս. Պատրիարք Հայրը իր շրջիկը ունենալով Տ. Տ. Գրիգորիս Յովհաննէս, Վահրամ Մանկուսի, Դէորգ Երէցեան և Կէօմրիւքճեան եպիսկոպոսները, վարդապետներ ու քահանաներ։ Դասին մէջ սգակիր կեցած էր Տ. Մըկրտեան Հայր։ Եկեղեցին լեցուած էր նմանը չտեսնուած ընտրեալ բազմութեամբ մը օրուն մէջ կը նշմարուէին Քաղաք. Ժողովոյ անդամները, Տեսուչ եւ Թաղ. Խորհուրդներու անդամներ, պետական պաշտօնատարներ, Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւն, Հայ եւ օտարազգի ծանօթ անձնաւորութիւններ, մանաւանդ առեւտրական և սեղանաւորական դասէն։ Ներկայ էին ի մէջ այլոց Տեարք Մաթուս Ունճեան, Յունաց Պատրիարքարանի կողմէ Մեծ-Լօղոթէթ Արիսթարքի պէյ, Հայ-Բողոքականաց ազգապետ Յակոբ Պօյաճեան, Խաչիկ Խորասանճեան, Կիւլլաքի Կիւլպէնկեան, Գառնիկ Կիւլպէնկեան, Բարսեղ Սթանպուլլուեան, Պարսից դեսպանատան բժիշկ տօքթ. Սամուէլ Խան Լապճինճեան, Բարսեղ Հալաճեան և Որդիք, Բարսեղ Մանուկեան, Արշակ եւ Եդուարդ Կարապէտեան, Յակոբ Իսահեան, Յեսու Շամանճեան, Միհրան Մուրատեան, Ալալէմճեան, Շալճեան, Յարութիւն Գարամանեան, Կարապետ Թահթաղրանեան, Խաչիկ Շահպազ, Երուանդ Նուսուֆեան, Սրուանդ եւ Լեւոն Գարաեան, Զգօն Խորասանճեան, Գարեգին Պաղտասարեան, Յակոբ Այճեան եւայլն։ Դագաղը զետեղուած էր յատուկ մահաբեմի մը վրայ, շրջապատուած ծաղկեպսակներով ու ծաղկեթաղարներով՝ որոնց համար մասնաւոր սեր մը կը տածէր հանգուցեալը։ Տ. Դէորգ եպս. Երէցեան պատարագ մատուցեց, ուրկէ վերջ սկսաւ հանգուցեալն պաշտօնը։ Ս. Պատրիարքը խօսեցաւ դամբանականը, դրուատելով հանգուցեալին անհատական բարեմասնութիւնները և Վարչական Ժողովներու մէջ ունեցած ջանքերը։ Թալեց խոհեմ բնաւորութիւնը, կարօտեալներու օգնելու զգացումները, բարեպաշտ ոգին, եւ իբր պարտականանչ և Տէրութեան ու Ազգին հաւատարմաբար ծառայող դէմք մը ներկայացուց զայն։ Ս. Պատրիարք Հայրը իր խօսքերը վերջացուց երկնային մխիթարութիւն հայցելով հանգուցեալին պարագաներուն։ Դագաղը փոխադրուեցաւ գիւղին գերեզմանատունը և մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ։ Թաղման կարգին նախագահեց Տ. Դէորգ Սրբազան, քովը ունենալով Տ. Մովսէս եպիսկ.ը։ Եկեղեցիին բակին մէջ ներկաները իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին հանգուցեալին եղբօր՝ Խոսրով էֆ. Տէմիրճիպաշեանի՝ ինչպէս նաեւ քեռայրին Տրդատ պէյ Տատեանի։ Իսկ Ս. Պատրիարք Հայրը, Վարչութեան անդամները և Մաթուս էֆ. Ունճեան և ուրիշներ հանգուցեալին բնակարանը գացին և ցաւակցութիւն յայտնեցին Սեպուհ էֆ. Տէմիրճիպաշեանի վշտահար մօրն ու քոյրերուն։ Նոյնպէս բազմաթիւ ցաւակցական նամակներ ու հեռագիրներ ղրկուած էին հանգուցեալին ընտանեաց։ Ի պատիւ հանգուցեալին Ցնտեսական Խորհուրդը նոյն օրը նիստ չգումարեց։

Այրի Տիկին Մարիամ Ե. Տէմիրճիպաշեան, Խոսրով էֆ. Օրիորդք Դայիանէ և Նեմրոյ Տէմիրճիպաշեան, Տէր և Տիկին Տրդատ պէյ Տատեան իրենց բոլոր պարագաներով չնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց՝ որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակից եղան իրենց՝ ՍԵՊՈՒՀ ԷՖ. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան առթիւ։

ՆԵՐՔԻՆ

ՊԱՇՏՕՆ.— Երզրումի Սպէր գաւառակին գայմագամ կարգուեցաւ Բէմախի գայմագամ Աֆիֆ պէյ, որուն յաջորդեց Սպէրի գայմագամ Շիւքրի պէյ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Պ. Մարչալ Նախընթաց օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Արտաքին գործոց Նախարարին հետ։

ՋԻՆՈՒԻ Բարիզի Նախորդ դեսպան Մ. Սուէնկ-Բա-Օկի, իր երկիրը վերադառնալուն առթիւ Պոլիս ժամանեց։ Ջինացի դեսպանը առջի օր Բ. Դուռ երթալով տեսակցեցաւ Արտաքին գործոց Նախարարին հետ։

ՇՈՒԻՏԻ Օնքար Թագաւորին ծննդեան տարեդարձին առթիւ Ուրբաթ օր Բերայի Շուէյտական դեսպանատան մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ։

ՀՐԴԵՀ.— Շաբաթ զիւղը հրդեհ ծագեցաւ Էմին Իօնիւ, դատական նախարարութեան քարտուղարներէն Ապուլլքատէր պէյի սեփական և Օսման աղայի վարձած սրճարանէն։ Այրեցան թէ նոյն սրճարանը և թէ քովի թէյավաճառ պարսիկ Ապպաս աղայի խանութը իրենց վրայի ֆ սենեակներով։ Հրդեհը սկսած էր սրճարարի աշկերտին ձեռքէն ինկած լամբարէն։

Մ. ԿԵՍԱՐԵԱՆ ԵՒ ԵՂԲԱՐՑ Ղալաթիոյ մասնաճիւղն է որ ամենայն ձեռնտուութեամբ, և Եւրոպայէն յատկապէս բերել տուած մասնագէտ ճարտարագէտներու հսկողութեան տակ, զետեղած է Գումգաբու Ինէրը Տիպի Անգլ. Բարեկամաց նորակառոյց չէնքին տաք ջուրի դրութեամբ ջեռուցման, բաղնիքի և ճերմակեղէն լուացնելու յատուկ մեքենաները և գործիքները, որոնք ամենավերջին կատարելութիւններով օժտուած են։ Արդարեւ ուրախութիւն է նշանակել թէ հայ առեւտրական տուն մը՝ իր սովորական գործերէն զատ ձեռնարկած է նաեւ արհեստական գործերու և յաջողապէս է գլուխ կը հանէ զանոնք, մրցելով նմանօրինակ գործերով զբաղող եւրոպական տուներու հետ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ մեր մէջ արհեստի մասին ձեռնարկելու ոգի ունեցող տուներ չեն պակսիր։ Կը շնորհաւորենք Մ. Կեսարեան և Եղբարց Ղալաթիոյ մասնաճիւղը և կատարեալ յաջողութիւն կը մաղթենք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 2 Դեկտեմբեր. — Թատերէրն կը ծանուցուի թէ հոն հասած են առաջին «չէք»երը 10 միլիոն ֆրանքի այն փոխառութեան զոր Մարոք կնքած է Գերմանիայէն։

— Մ. Ռուվիէ ծանոյց Նախարարաց Խորհուրդին թէ Մարոքի գործերուն Դեսպանախորհուրդը որ Դեկտեմբեր 15ին պիտի գումարուէր, Յունվարին յետաձգուած է։

ՄԻՒՆԻԽ. — Միւնիխէն ծընէվ գացող ճեպընթացը ճամբան բաղխեցաւ վաճառաբարձ կառախումբի մը, այնքան ուժգին որ, վաճառաբարձին մեքենան և 12 վագոնը դուրս ելան գիծէն։ Շատ մը վագոններ փնտուեցան և քանի մը ճամբորդ վիրաւորուեցան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Նոյեմբեր 19/2 Դեկտեմբեր 1095

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՊՈՆՍՈՒԻՏ	
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ Օ.Ո.	98.23
Երէկուան էն բարձր գինը »	98.29
» էն վար գինը »	98.22½
ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ	
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ ֆր.	134.50
Երէկուան էն բարձր գինը »	134.75
» էն վար գինը »	134.25
Շերքէթը Խարբէ	35.—
Օսմանեան Պանք	607.50
Պանք Նաս. Կրէս.	441.—
Տէրքսի Լուրի ընկ.	248.—
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ. Լ. Օ.	3.82½
Թրամվայի բաժնեթուղթ	7.25
Քարափ կ. Գօլսոյ	510.—
Թրանսվալ »	58.—
Քրէթի Ֆոնսիէ Էմիրսիէն Ա.	311.—
» « » Բ.	270.50
Լաւրիում ֆր.	52.50
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ. Ա. Ո	16.92
Բէմիի պարտաթուղթ ֆրանք	367.50
Ճաքոնական 4 %	92.75
Սպանիական արտաքին	94.20
Ռուսական 4% 1901	87.18
Անգլիական Քոնսոլիտէ Ա. Ո.	90.18
Ֆրանսական Ռանթ ֆր.	99.82
Լոնտոն 3 ամիս	110.35
Բարիզ »	22.72¾
Վիէննա չէք ֆիօր.	21.95
Գերլին անատկոս չէք մարք	18.67
ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ	
Օսմ. ոսկին 100 զր.էն	Զր. փր.
Ֆրանսական ոսկի	87.29
Անգլիական ոսկի	109.25

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ՕՐԱԳՐԱԿԱՆ ԹՈՒՐԹՕՆԸ
ԳՐԵՑ
ՕԹԹՕԼԷՆՆԱՅԻ
40
ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՍԻՄՕՆ ԶԻՇՄԱԼԻԳԻԱՆ

Շնաձխարհիկ Ադամանդներուն Խորհրդաւոր Գողութիւնը

ԺԲ.

Սոհտակին Պատմութիւնը

— Այս սուտակը դարերով պահուած է Սինգհալայի քահանայապետներուն կողմէ, շարունակեց Միչը, և այսպէս սերունդէ սերունդ փոխանցուած է։ Զմռնամ պատմել հետաքրքրական իրողութիւն մը։ Սուտակի մութ կարմիր գոյնը, ինչպէս գիտէք, ամէնէն յարգին է։ Արդ, այս սուտակին գոյնը հիմա կատարեալ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Սակայն, ինչպէս որ պատմութիւնը կ'ըսէ, այս զոյգ մը սուտակները ժգոյն վարդի գոյն մը ունէին։

—Մեզի հաւատացնել կ'ուզէք որ գոյնը ժամանակին հետ փոխուած է։

—Ես բան մը հաւատացնել չեմ ուզեր ձեզի։ Բայց ժամանակը չէ որ գոյնը կը փոխէ։ Սուտակը վերջի ի վերջոյ ինկաւ Հռոմայեցիներուն ձեռքը և այսպէս մինչեւ կեսարին գնաց։ Կեսար Կղէոպատրայի համակրած ըլլալով, գոհարեղէններու համար այդ արտասովոր կնոջ սէրը գուշակեց և յանդգնութիւնը ունեցաւ սուտակը անոր նուիրելու։ Վախնալով որ կ'ամբաստանեն զինք երբ սուտակին անհետացումը նշմարեն, գաղտնապէս խօսեցաւ անոր իր դիտաւորութեանը վրայ, յետոյ քարը կապեց աղաւնիի մը պարանոցը և զրկեց զայն Կղէոպատրային որ իր դարատափին վրայ կ'սպասէր Թաղուհին գալուն։ Աղաւնին, հասնելու մօտ, հալածուեցաւ բազէի մը կողմէ և Կղէոպատրան հրամայեց իր աղեղնաւորներէն մէկուն նետով մը զարնել սպաննել բազէն։ Մարդը փորձեց բայց նետը հանդիպեցաւ աղաւնիին որ ոբիւնլուայ վիճակի մէջ ինկաւ Կղէոպատրային ոտքին առջեւ։ Կղէոպատրա անմիջապէս առաւ սուտակը որ ոբիւնով ծածկուած էր և գեղեցիկ կարմիր գոյն մը ստացած։

—Բայց, Մր. Միչը, ըսաւ Թօրէ, սուտակը անուշադ չի կրնար արիւն ծծել։

—Թանկագին քարին պատմութիւնը աս է։

Մր. Միչը այնքան տարօրինակ շեշտով մը կը խօսէր որ կարծես թէ այս թանկագին քարերու սէրէն յափշտակուելով նախապաշարումներու հաւատացող մը եղած էր։ Այս պատմութիւնը հաւատաւորի մը շեշտովը կը պատմէր։ Մր. Պէրնս սկսաւ ուրիշ աղէկ հանկնալ ինչ որ Մր. Բանատիֆ շեշտել կ'ուզէր երբ կ'ըսէր թէ հաւատալիա քար մը ձեռք անցընելու փափաքն էր որ թերեւս մղած էր այս մարդը ոճիր մը գործելու։

— Կղէոպատրայի պատմութեան հետեւելու պէտք չունիմ, շարունակեց Մր. Միչը։ Շատ ծանօթ է։ Բայց միջադէպ մը կայ որ անոր կեանքին պատմութեանը մէջ լիովին ծածուած չէ։ Եգիպտացի քուրմ մը կար որ համակրութիւն կը տածէր և խանդավառութեան վայրկեանի մը մէջ համարձակեցաւ այս բանը ըսել անոր երբ օր մը առանձին կը գտնուէին։ Կղէոպատրա քիչ մը հաճոյք զգաց այս եռանդէն և հարցուց թէ ի՞նչ կրնայ նուիրել իրեն։ Քուրմը իր կեանքը նուիրել առաջարկեց, բայց Կղէոպատրա ըսաւ որ եթէ իր սուտակին զոյգը գտնէր, գոհ պիտի ըլլար։

— Կրնամ, ըսաւ քուրմը։ Ձեր ունեցած սուտակը ատենօք կը պատկանէր Փարաւոնին, որուն քով կը գտնուէր զոյգը։ Այս երկրորդ սուտակը իր մահէն ետքը սերունդէ սերունդ անցնելով եկաւ մինչեւ Ռամսէսի որուն մարմինը հոս թաղուած է։ « — Դուք այդ սուտակը և ինծի տուէք, ըսաւ Կղէոպատրա։

Քուրմը բուրգին մէջ մտաւ սա գողցաւ սուտակը։ Կղէոպատրա, այս սուտակը տեսնելուն պէս, պոռաց։ « — Ի՞նչ կը նշանակէ այս կատակը։ Կը կարծէք որ այս տգեղն քարը իմ սուտակիս զոյգն է»։ Քուրմը բացատրեց որ իր սուտակը աղաւնիին արիւնովը ներկուած է։ « — Ա՛հ, այդպէ՞ս է, պոռաց Կղէոպատրա, լաւ ուրեմն, ասիկա ալ այն գոյնը ընել կ'ուզեմ, և որովհետեւ օր մը քու կեանքդ խոստացար ինծի, կը պահանջեմ հիմա, որպէս զի այս քարը կարմրցնեմ միւսին պէս»։ Իր պատուիրանքը ի գործ դրաւ, և երկու սուտակները նորէն միւնոյնը եղան։

— Ադ ի՞նչ տարօրինակ պատմութիւն է, պոռաց Բանատիֆ։

— Ատանկ մի՛ ըսէք, պատասխանեց Թօրէ։ Չի՞ կրնար ճիշդ եկած ըլլալ։

— Եթէ այս սուտակները իրենց սէրը փոխեցին։ Կղէոպատրայի մահուընէն ետքը, անոր հետեւորդներէն մէկը գողցաւ երկու սուտակները, բայց ինք ալ իրեւ տարուկ Հռոմ տարուելով ծախուեցաւ հոն։ Զինքը ծախող առնողը գաւ երկու սուտակները, առաւ և յետոյ գաղտնաբար սպաննեց տարուկը, որպէս զի սուտակներուն իր քով ըլլալը մարդ չգիտնայ։ Աւելորդ է որ մանրամասնաբար պատմեմ ձեզ այն բոլոր գողութիւններն ու սպանութիւնները, որոնք այս երկու սուտակներուն հետ առնչութիւն ունին, թէեւ ամբողջ պատմութիւնը գրած եմ բոլոր զոհերուն անուններովը։ Կը բաւէ ըսել որ զանոնք ունեցողը հարուստ չեղաւ երբեք, որովհետեւ միշտ անկարելի եղաւ զանոնք ծախել, մինչեւ որ եւ գնեցի անոնցմէ մէկը, առաջին անգամ որ պարկեշտօրէն ի վաճառ հանուեցաւ։ Անկէ առաջ, սուտակին բոլոր տէրերը կա՛մ գողութեան կամ սպանութեան միջոցաւ ձեռք ձգեցին և չհամարձակեցան խոստովանիլ որ այդպիսի թանկագին քար մը ունին իրենց քով։ Ուրիշ հետաքրքրական պարագայ մըն ալ սա է որ ո՛չ օք կրցաւ այս գոհարեղէնները պահել այնպիսի կերպով մը որ կարելի չըլլար գտնել։ Պատի մը երկու քարերուն միջեւ կամ եշու մը մարթին տակ պահած էին։ Վերջապէս ուրիշ տարօրինակ եղանակներով ալ պահուեցան, և սակայն միշտ գողը կրցաւ ձեռք անցընել զանոնք։

— Ա՛հ, ասիկա խիստ հետաքրքրական է, ըսաւ Թօրէ։ Համարձակօրէն պատմեցեք, քանի որ խոստացաք մարդու բան չըսել։ Կ'ենթադրէք որ դիւթական զօրութիւն մը կայ որ ներեւան կը հանէ գաղտնիները։

— Չեմ կրնար ըսել թէ ի՞նչ կայ, բայց ենթադրութիւն մըն է զոր կ'ընեն։ Ամէն պարագայի մէջ հաստատուած բան մը կը թուի։

(Շարունակելի)

ԳՐԱՏՈՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԷԱՆ

ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻ Մէարիֆէն ու Պատ. Ո սանմն. Խորհրդէն արտօնուած դպրոցական, կրօնական, քարտական, բանասէրական, առողջապահական, գիտական ու վիպական զանազան գրքեր։

Ծանուցի հանուեցաւ % 15էն մինչ 30 զեղչ կը տրուի։

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ այլեւայլներ — 100ը 10 զրշ.—, հարուցեցուցակներ, հարանեաց հրաւիրագիրներ, նամակագրութիւններ, դպրոցական բարենիշներ, վիճակագրներ, վիճակագրներ, եւայն և այլն։

ԿԸ ԶՐԿՈՒՒ Պատ. Ուսումն. Խորհուրդէն վկայեալ ու յարմարագոյն դպրեցական պայմանների՝ առանց սակայն մասնաւոր նկատումներով, ինչ որ կը հասցուցեալ Մէարիֆէն արտօնուած Դրատանս ծանուցագրին 10ը դէպ էջը։

ԵԹԷ կ'ուզէք գոհ մնալ, անկասկած դիմեցէք այն զրատան՝ որ պարտաւորապէս արտօնուած է Մէարիֆէն։ ու մի՛ խաբուիք ինքնակոչ գրավաճառներէ՝ որոնց գործունէութիւնը քանի մը փայլուն խօսքերէ անդին չանցնիր, և ինչպէս ամէն անգամ յառաջ տեղերէ գրուած է՝ այսրոր ալ Պէլէ-ճիկէն Տէրտ Սուսուլէ Ապէքանդրեան կը գրէ մեզ բանալ։ «Ցաւով կը յայտնեմ թէ, դիմած եմ գրատունի մը ու չարաչար խաբուած» եւ այլն։ Այս պարագային ալ մեզի ուրիշ բան մը չմնար ընելու, քան միայն բանալ։

ԿԸ ՄԱՐՈՒԻ նաև այսպիսի գրավաճառներուն հետ մեր նոր յանձնարարներուն ունեցած առկախ հարիւրները։

ԳԱՀԱՆՉՑԷՐ. Գրատանս ընդարձակ ծանուցագիրը, նոր դպրոցի 70 պատկերներով զարդարուած Այբբենարանը ու Պատ. քնարական Մայրենի լեզուի Ա. տարի անուն գրքերէն. որոնցմէ ձրի պիտի ղրկուի ձեզ մէկ մէկ օրինակ, ինչպէս նաև թուղթեր պահանջողներ մեզի հետ գրուելու համար։

Գրատանս հասցէն է
درسعادت سركجى خوراسانجى خانده
كتبخانهٔ جديد
Դրատանս ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԾԻԱՆ
Խօսանանճան Խան Սիրքէճի
8—20 Կ. ՊՕԼԻՍ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դիմել՝ Օ'ԶԱՌԹԻԼԸ ՏԸ ՊՕԶԱՌ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
(Ա. Մ. ԳԱՐԻՊԵԱՆ)
44, Եիւքէք Գալաբրիմ, 44
ՂԱԼԱԹԻԱ, Կ. ՊՕԼԻՍ 11—20

ՀԱԳԻԳԻ ԹԷՆՋԻԼԱԹ

Մէվսիմ չիթանրն իպթիսասը միւնասիպէթիլէ Մահմուտ Փաշատա չէշմէ իւզէրինէ վէ բազասար Փուրունը գարշուսընտա քեանն Ինիլիզ մաղազասը Լոնտրա Ֆապրիգայարընսան քիլիլիեթլի էկսիսէլիք թոփ բերաքէնէսի գուսալ ճէլպ իլէ պիր սէրկի թերթիպ էյլէմիշ ատր։ Մէկզիւր սէրկիսէ սան մօտա գօսթիմլըգ, բանթալօպլըգ վէ բալթօլըգ գուսալար բարչա բարչա օյարագ ֆապրիգա ֆիթիլէրի իզէրինէն եիւզատ օթուզ ՀԱԳԻԳԻ ԹԷՆՋԻԼ վէ էզմիմէլ 3000 ատէտ ֆանթէզի եեւէլիքլէր ՆԸՍԱ ֆիւսթիլ սոթբլիմագտա տրր։

Կէչէն մէվլիւտը սէյֆիէ քիւչատ իսիրիշ օլան մաղազասան իսթիֆատէ իտէն միւշթէրիլէրիմէզ պու ալֆա ատէտ պէօյիւք պիր ֆերսատթան միւսթէֆիտ օյանագլար տրր։

Մաղազա Զօրչանպա կիւնիւնէն իթիպարէն քիւչատէ տիր։

Ֆիեաթ մագթու վէ մաղազա բազար կիւնլէրի ատիր ալէրգ տրր։

9—12

ՕՆՆԻԿ ՀԱՃԻՍԱՐԻՄ

ՇԱՔԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Բերա, ԲաՅՕկալթի, Պօլիւէֆտէրի Ճատէսի
Թիւ 38 Եւ Ադանամի, թիւ 124

Այս վաճառատունը մէջ կը ծախուին Եւրոպական և Օսմանեան ամէն տեսակ ընտիր չաքարեղէններ, բաստաներ, լոքումներ, լիքէօրներ, իքսիրներ, հարսնիքի, նշանտաքի և կնունքի յատուկ զարդարուն չաքարեղէններ, ամէն տեսակ անուշեղէններ, եւն. եւն.։

Կ'ստանձնէ հարսնիքներու ապատարկումները, գոհացուցիչ և դիւրամատչելի պայմաններով։ Կը գտնուի նաեւ ԸՆՏԻՐ Թրիղումա, սեր եւն. եւն.։

Այս վաճառատունը բնաւ առնչութիւն չունի ուրիշ ո՛և է նմանօրինակ հաստատութեան հետ։ 50—48

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱԿՈՌԱՆԵՐ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀԷՑՏԷՐԻ ՓՈՇԻՆ
Բերնին առողջութիւնը կ'ապահովէ

Ակռաներու հիւանդութիւնները և գլխաւորաբար փտումը հետզհետէ ընդհանրանալու վրայ են, ինչ որ բոլորովին անոնց այլասերման և ոչնչացման նշանն է։ Առանց պատճառն է վնասակար մնալնդներու գործածութիւնը և մէկ մը ալ ակռաներուն անխնամ պահուիլը։

Գիտենք թէ թթու սնունդները ակռային բուն թշնամին կը մնան և պատճառ կ'ըլլան որ փոին անոնք։ Շնչարն ալ, թթուն կը փոխուի, որով ակռաներուն կը մնաս։

Որպէս զի ակռաները չազդուին սնունդներու մնասակար ազդեցութենէն, պէտք է զանոնք մաքրել լաւագոյն փոխով մը, ինչ որ մրուր չի թողուր ակռաներուն վրայ։ Բայց զգուշանալ պէտք է հանքային փոշիներէ, որոնք ընդհանրապէս մարմարի կորուանք, քարի փտրուանք. եւն. կը պարունակեն, ու ակռաները փայլեցնելու կը ծառայեն սակայն։

Պէտք է որ փոշին բուսային ըլլայ, այսինքն ծծող յատկութիւն ունեցող, և կազդուրիչ։

Լաւագոյն փոշին որ բոլոր այս յատկութիւնները ունի և ակռաները կը ճերմկցնէ,

ՀԷՑՏԷՐԻ ՓՈՇԻՆ

է, որ տիեզերական համբաւ մը ունի։
Մրեռանց. — Մաթքովիլ դեղարան, Բերա, Ռուսական դեսպանատան կից։ 50—11

ՍԸՐԱՃԱՆ, ՁԻՊԱՆԸ
ԵՒ
ԱՐԵԱՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

բուժելու համար կը յանձնարարենք այս հիւանդութենէ տառապողներուն Պէրթէի ամենաբնաբր Զկան Իւղը։ Պէրթէի ձկան իւղը աչքարի ձկան իւղերուն ամէնէն գերազանցը և արիւնը մաքրելու միակ դեղն է, որ առանց հեաք ձգելու և առանց նեղութիւն պատճառելու վերջնականապէս կը բուժէ այն ամէն հիւանդութիւնները որոնք արեան ապականութենէ առաջ կուգան, զոր օրինակ, սրբանան, fkor չիպանը, տղոց երեսի և գլխու վերքերը, տղոց ասկերաթեքութիւնը ու ռռգածութիւնը, անարիւնութիւնը, ինչպէս նաև հինցած բսմադիզմը և պրոնչիտը, իլուածքն ու ճկուրքի հիւանդութիւնները։ Պէրթէի ձկան իւղը մասնաւորապէս կը յանձնարարուի այն տղոց որոնք պէտք ունին արիւնը մաքրող և զօրացնող դեղի մը։

Բարիզի Բժշկական Ակադեմին միմիայն Պէրթէի ձկան իւղը ընդունած ու վստահաբար գործածել յանձնարարած է հանրութեան։ Ամէն մեծ դեղարաններու և մթերանոցներու մէջ կը ծախուի։ Ընդհանուր մթերանոցն է Maison L. Frere 19, rue Jacob Paris։ Խարդախուած չգնելու համար տուփերուն վրայ պէտք է փնտռել Berthé անունը։

Կուրծքի հիւանդութեանց և յամառ հարբուխի ունեցողներուն համար կը յանձնարարուի Պէրթէի ՔՐԷՕԶՈՏՈՎ Զկան Իւղը։ 18—6

ԶԿԱՆ ԻՒՂԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՋԴ ՄԸ

Դիտութիւնը այսօր ինչ նշմարիտ հրաշալիքներու ականատես եղած է ձկան իւղ գործածող անձերու հանդէպ, ուստի կ'ուզէք օգուտի գիտութեան այս առաւելութիւններէն, խմեցէք միմիայն Մ. Ֆիի անարատ ձկան իւղ. սակայն ցաւալի է որ այս հրաշալի իւղը հրապարակը վրայ մեծ մասամբ երկրորդ տեսակէն գտնուելով, զրկուած է իր մէջ պարունակած ազդեցիկ յատկութիւններէն, և անանց, փոխանակ գոհացուցիչ արդիւնքներ տալու ձեզ, ընդհակառակը առաջնորդեցին խանգարելու միայն կը ծառայեն։

Ուստի եթէ կ'ուզէք խմել գուտ և անխառդախ ձկան իւղ, հանեցէք

ԴԻՄԵԼ ԽԱԶԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆԻ ԴԵՂԱՐԱՆԸ

Մանուս Փաշա Պաշի, «պոստաանէրէն դէմ, թիւ 261

ուր պիտի գտնէք հոն ձեր ճաշակին և ձեր սառամոքին խիստ ախորժելի և դիւրամարս առանց հոտի Նորվեկիոյ հանրածանօթ տոն (Բէքեր-Մօլլեր) ֆապրիքայի ձկան իւղին առաջին տեսակը, որ այս տարի եւս մասնաւոր յանձնարարութեան մը համաձայն բերել տրուած ըլլալով կը ծախուի թէ՛ մանաւոր չիշերու մէջ և թէ քաշով։

Սոյն ձկան իւղը ամէնէն դժուարամարս և ամէնէն փափկակազմ սառամոքի համար իսկ խիստ ախորժելի ըլլալով թէ՛ մեծերու և թէ՛ տղայոց մինչ դեռն է, որ կրնայ խիստ դիւրութեամբ խմուիլ և կը բուժէ կուրծքի, մոքրի, ըսխոբիքի, սրբանայի, քիլարիանութիւն, ուռմոքսութիւն, նիհարութիւն և տանց սեան խոլ մը հիւանդութիւնները։ Ուստի ամէն ոմանք, որոնք կը փափաքին խմել թէ՛ ամառ և թէ՛ անարատ ձկան իւղ, թող հանին դիմել դեղարան, գնելով պզտիկ քանակութիւն մը որով կրնան ստուգել հրաշագործութեան նշանները։

Հոս անգամ մը եւս կը կրկնենք թէ՝ Դեղարանս որ Պատ. Հաստատուած Թեան շնորհիւ, ներմ ընդունելութեան արժանացաւ իր ուղղմիտ գործունէութեամբը, դեղերուն թարմութեամբը, դեղագիրներու ճշգրտով պատրաստութեամբը, գիներու չափաւորութեամբը և արուեստին խղճամիտ գործադրութեամբը միշտ գոհ ձգելով իր ազնիւ յանձնարարները եւ առանց ամէնուն կը մնայ դեղարանիս գլխաւոր սկզբունքն ալ որ է ՈՒՂՂԱՄԻՏՐԻՆ. Կը յուսանք որ Արգոյ յանձնարարները ինչպէս ցարդ, յետ սասա ևս միշտ պիտի շարունակեն իրենց վստահութիւնը Դեղարանիս նպաստաւոր, և փոխանակ հեռաւոր տեղեր դիմելու՝ պիտի այցելեն ուղղակի Դեղարանս, ուր ամէն տեսակ դիւրութիւններ պիտի ընծայուին իրենց կոստարելագէս գոհ թողլու համար։

ԴԵՂԱՐԱՆՍ ՈՒՆԻ ՆԱՍԻ ՓԻՇԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ԲԳԱՍ 50—17

Օ ԼՈՒՎՐԸ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ
Ա.Ֆ. ԽՕՋԱԿԱՆՏԷՍ
194, Բերա Մեծ Փողոց 194

ԱՄԷՆ ՕՐ վերջին նորաձեւութենէ վաճառքներ կ'ստանանք ֆրանսական ու անգլիական առաջնակարգ գործարաններէ։

ՄԹՑԱՔՈՒՆ պլուզի ու հագուստի համար կրնատիներ, ֆանթէզի թիւլեր ու տեսակ տեսակ ֆանթէզի թաւիշներ։

ԱՄԵՆԱՃՈՒ հաւաքածոյ մը քօսթիմի ու շրջազգեստի համար բուրդեղէն կերպասներու։ Վրանոցի համար քաշքօռներ ու ֆանթէզի քառաքիւլ։

ԺԱՆԵԱԿ բուրդեղէն բամբակեղէն, ամէն տեսակ ձեւնոց, թաչկինակ, քաշքօռաւ, բոլէռօ, կնոյ ու տղայոց գուլպայ. մատաքսէ ու բուրդէ մխօներ, օժիտի համար ձերմակեղէն ու ասեղնագործներ։

ԿԸ ԱՆՆՉՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր վաճառատունը՝ Բերայի ինչպէս նաև շրջակայ վայրերու մեծապարգ տիկիններուն, մասնաւորաբար գիներու ամանութեանը ու ծախուած վաճառքներուն տուկունութեան ու վաղչչաձեւութեանը համար։

Զրի օրինակ և նմոյշ կը զրկուի հեռաւոր տեղերու յանձնորդաց 10

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԸՆՏԻՐ ՇՕՔՕԼԱՑԻ, ԶՈՒՏ ԳԱՔԱՕ

3 ԳՈՐԾԱՆՈՑ
ԼՕՔԼ (ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ) ՄՕՐԴՕ
(ՖՐԱՆՍԱ)
ՁՕԳԵԼԱԳԻԱՍ
ԵՒ
ՊԱՏԻՈՑ ՎԿԱՅԱԳԻՐ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐ
Ի ԲԱՒՐԻԶ ԵՒ Ի ԼՈՆՏՈՆ
ԸՆԴՀ. ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐ
Նշեարի գլխաւոր քաղաքներու մէջ

ԱՆԲԱՂԴԱՏԵԼԻ ՇՕԳԵՂԱ ԿԱԹՈՂ, ԳԼԱՄԻՍ
Կը ծախուի Բերա, ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ մեծ վաճառատուներուն մէջ որոնք անուանի են իրենց ծախած առաջնակարգ տպրանքներուն համար, ՊՕՆ ՄԱՐՇԷ, ԲԱՐԲԻ
Ղալաթիա, անուշավաճառ Մ. ՄԻՇԱՑՈ, Հարաճէի փողոց ՀԱՍԻՈԴԻՍ ԵՒ ՁՕՔԱՍ, Թէյի մթերանոց, ՔԱՖԷ ՏԻՒ ԺԷՆԻ, կամուրջին մօտ
Պոլիս Ց.Գ.ՃԳՆԱԻՈՐԵԱՆ ՈՐԴԻՔ մթերանոցին մէջ մաքին Խօտ —Անուշավաճառ Է. ՄԱՔԲՐԻ, կամուրջին մօտ, ՔԱԶԻՄ ՊԷՅԻ դեղի մթերանոց, Եէնի Ճամի, Ալի Ֆանիք, Պոլըգ Բազար, ԱՆԹՕՆԻԱՏԻՍ
Գործակալ, Է. ՏԷՔԱՌԷՍ, Անանիասի խան, Գալաթա,
Քլաուս օտոյան ծարաւ չրեներ մարդը 9

ՏՕՔԹ. ԲԱՐԱՂԱՄԵԱՆ
ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ—ՆՆԱԽՏԱԲՈՅԺ

Բարիզէ Մայրաքաղաքս վերադարձած ըլլալով՝ իրեն դիմող հիւանդները կ'ընդունի Դեղարանիս մէջ, Թագսիմի մօտ՝ Թիւ. 57, ամէն օր, ժամը (Ը.-Թ) 7-10։

Իսկ աղքատները ձրիաբար կը դարմանէ։

Դեղարան Վ. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ
Բերա Մեծ փողոց Թագսիմի մօտ՝ թիւ. 57
30—3

ԸՆՏԻՐ ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆՆԵՐ
ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ՁՄԵՌՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
Կալաթա Խավեար խան թիւ 83
երկրորդ յարկ

Ֆրանսայէն և Անգլիայէն բերած եմ երիկ մարդոց հագուստներու ընտիր կերպասներ ձմեռուան համար զուտ բուրդէ, բալթօներու, քօսթիմներու, սմօքինկներ, և բանթալոններ և եէլէկներ ընտիր տեսակէ, որոնց ամէնքն ալ վերջին նորաձեւութեան համեմատ պատրաստուած են թէ՛ գոյնով և թէ գործուածքով։

Արգոյ հասարակութեան կը յանձնարարեմ անգամ մը դիմել միւսով վաճառատունը, ուր ճաշակի ազնուութիւնը և գինն չափաւորութիւնը իրարու հետ կը մրցին։
14—50 Գ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԷԼ ՍՕՂՈՒԳԼԸՂԸՆԸ
ԹԷՏԱՎԻ ԳԱՔԻՍԻ

Տօգթր ԷՎԼԱՆՊԻՈՒ Եվրոբատա դէրա իթարիկի սան սէյեսեաթիրնատ թրպնտ եէնի մուլաֆիգպագրէթիր էլաէ իթմիշ օլմաղլա մուսարիլէկ տափիլէն վէ պէօսրէքլէրի իրտա իսեէնէք տորը իլսիլար վէրմէյգարին պիր հանիա գարֆիրնտա պէլ ասղուգլուղներ գաթիէնե թէտաւի իտէր։ Թէրքսաբուտ իսէնէլէրտէն իւնրեթը թէտաւի խատթալդ քնամիրէն մնանէֆի օլուգատան սօնրա ալինը։

Ղալէթ եէէր վէ Եվրոբատա թարիգ օլրնան սոն ուսուլ իւլ ֆրէնկի խատիաղլարը մուլաֆիգպագրէթը թատ իւլ թէտավի էտէր. հէր նիւն սատթ ռէօրթատէն օնա գատար կէլպթատա, Մանսաղգեբլարտա Գարագալ Օթէլինին գարշուսընտա լամպանը տիւքքանընդն իւզերինտէ 97 նումէրօլը գէնուի թէ. տարիկատէնէնտէ սատուսընտա 40—38

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԿԱԹԸ

Մայրական կաթն ալ գտնուեցաւ վերջապէս։ Ցայսմի է որ նորմանական կաթը զուտիցերիականէն խիստ ընտիր և անդգարար է։ Ֆրանսական

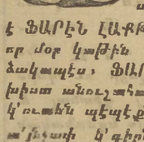

Ըռուսս ս'էրմսն (Մ. և Օ) Ընկերութիւնը Ֆաուֆարէն և նորմանական ամենապատուական կաթն աղոց համար ընտիր մնունդ մը պատրաստած է ՖԱՐԵՆ ԼԱԹԹ ՖՐԱՆՍԷ անուամբ, որ մոր կաթին տեղը կը բռնէ բացարձակապէս։ ՖԱՐԵՆ ԼԱԹԹ ՖՐԱՆՍԷՆ խիստ անուշահամ է, մեծ ախորժով կ'ուտեն պէպէքներն և քանի՛ ուտեն՝ ա՛ւելի կ'գիրնան ու կ'աւժանան։ Տղոց ու կիներու հիւանդութեան մասնագէտ բժիշկներ պէպէքներուն իբր մնունդ միակ Ֆարեն Լաֆթ Ֆրանսէն կը յանձնարարեն որ նիւթ դիւրամարս է, տղոց ստամոքսը չի խանգարեր, փորկապութիւն չի պատճառեր, անոնց ակռայ հանելն ու ոսքի ելլելը կը դիւրացնէ ու կը փութացնէ և զանոնք կը պաշտպանէ տղոց յատուկ ամէն կարգի հիւանդութեանց դէմ։ Անոնք որ իրենց որսի հատարներուն առողջութեանը կը ցանկան և կը փափաքին ապագային հաւիկու, առողջ և կորովի ունենալ իրենց զաւակները, անխնայելու է որ անունի նմանութենէ չխաբուին ու իրենց զաւակներուն իբր սնունդ փնտռեն միայն և միայն ՖԱՐԵՆ ԼԱԹԹ ՖՐԱՆՍԷՆ և ատփերուն վրայ ալ այս մարգանն։ Կը ծախուի ամէն մեծ նպարավաճառներու, դեղարարներու և դեղավաճառներու քով։

Մեծաքանակ գնումներու համար դիմել Պ.Լ.Է. ԾԱՆՆԻի վաճառատունը. Գ.Պոլիս Նուսուհիեան խան թիւ 23, 25։
25—50

ՏՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մասնագէտ բժիշկ. մորթի, գաղտիական ախտի, արանց և կանանց ծննդաբերական գործարաններու էլն. հիւանդութեանց։

Ցիշեալ բժիշկը որ 15 տարի յարատեւակ պաշտօնավարած է Գալաթիոյի նամանդրի հիւանդանոցներուն մէջ, ուր վերոյիշեալ հիւանդութիւնները այնպէս տարածուած էին, և որ հիմա տարիի չափ ալ Ե բոսպրի այդ կարգի հիւանդութեանց յատուկ նշանաւոր հիւանդանոցներու մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարած և գործնական փորձեր ըրած է, և այս կերպով նոյն հիւանդութիւններու բուժման ամենավերջին մեթոտներուն մէջ ձեռնհասութիւն ձեռք բերած, այժմ հաստատուած է Բերա, Պէյօղլը Բարմաք գատա, թիւ 10 և կէսօրէն մինչեւ ժամը 11 կը գտնուի Գալաթա Մեսքէճեան դեղարանը, ուր կը դարմանի վերոյիշեալ հիւանդութիւնները, որոնցմէ ալ հինցած ըլլան։

Ուրբաթ օրերը ձրի՝ աղքատներու։
50—10

ԷԳՕՆՕՄԻՍ.
ՊԱՆԹ
(EPARGNE-CHANCE)
Ն. ԲԱԲԱՔՕՂԼՈՒ
ՎԷ ԾԻՒՐԷՔԵԱՍԸ
ՊԱՆԳԱՍԸ

ՍԲԱՆՊՕԼՏԱ ՍԻՐԲԷՔԱԻՏԷ ՔԷՕԲՐԻՒԼԻ ԽԱՆԸՆՏԱ
ՆՈՒՄԷՐՕ 26

ԱՔԲԼԸՐ ՈՒՅԶԳ ԹԷԷՊԷՔԼԻ ՎԷ ՄԷՐԼԻԼԻ ԻՔՔԱՍԻՏԷԼԻ ՎԷ ՓԱՐԼԻԼ ՕՂՄԱՂ ԹԱՆՎԻԼԱԹ
ՍՕՆՇՕ ԻՍՏԻԼԻՐ, գալանլար վէ էսսպէթէ օլուշան թանվիլաթ
ԱՎԱՆՍ ՎԷՐԻԼԻՐ էսկի իւզէրինէ վէ ազ փարլզլի օլմագ իւզրէ
ԹԱՀԻՏԻ ԻՍՏԻԼԻՐ մէճմանէն, պիլէնճէմէկ թանվիլաթըն խսպէթի իսաուպ էթմէսիկի.
ԱՔԲԼԸՐ Իզմիր Համիտիյէ Սէնայի մէգթէպի վէ տարի բուխարթիլը բիլանգո պիլէթլէրի
ԻԿԻՍԻՐԹԱ ՕԼՈՒՆԸՐ հարիգէ գարշը եէրլէրի վէ մոպիլիա։

ԻՍԹԱՐ. — Կէրէք բիացմազ վէ կէրէքսէ վիլայաթը Շանանէ իլէն էֆեաթ ամէնթիլէրէ իսթիֆատ վար տր։ Տօլգուն գօմիսիօն վէրիլիր։ Գալ խուսուսա եա տզրուսան տզրուսա եա խսա մէգթուպ իլէ քէօքրիլիա խանէնա վագը միւթերիլէք ուժուսիլէէ միւրաճաաթ իսթէ։ 36—50

ԿԱՐԱԳ ԻՒՂ

Գիթլիսի արտասվարերու դուստներէն արտածուած անարատ, համեղ ու անգգարար կարագ իւղ, որ մեծ քանակութեամբ հասած է մայրաքաղաք և կը ծախուի Ուզուն Զարշը, Քիլիտ խան թիւ 13 Իպրահիմ էֆէնտիի քով։ Իպրահիմ էֆէնտի այնչափ վստահ է իր կարագներուն անարատութեանը ու անխարդախութեանը վրայ որ պայման կը դնէ եա առնել զանոնք ով որ գնելէ եաք դժգոհ մնայ։ Տեղական այս արտադրութիւնը լաւագոյն է որ ընդունելութեան կ'արժանայ փափկաճաշակներու կողմէ։ 2—10

Ա.Զ.Դ

Մաս առ մաս պիտի ծախուի 22000 արշինոց օդասուն գեղին մը, որ կը գտնուի Մագրգիւղի կեդրոնը, ծովեզերքին մօտ։ Գնել փափաքողները կրնան դիմել Մ. Ալէքսանդր Միլօնասիսի գրասենեակը, Շարք Զարչրը, Թիւ 18, Պոլիս։ 15—36

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՄԷՐԵԱՆ